

שבט תשע"ד

בס"ד

"ממעטים בנס"
נס בחירה ובטחון בה'

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

מוקדש בכאב נצחים לעילוי נשמות:
אמי מורתי ה"ה דרריזל וינרוט ע"ה בת ר' אריה אפסרגוט ז"ל - הכ"מ
אבי מורי ה"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
חמותי ה"ה נעכא בת מנחם הלוי שטרנטל ע"ה

שמות פרק יג

א וַיְדַבֵּר יי' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: **ב** קִדַּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: **ג** וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יי' אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכַל חֶמֶץ: **ד** הַיּוֹם אֲתֶם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: **ה** וְהָיָה כִּי יָבִיֵאֵךְ יי' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נֹשְׁבֵעַ לְאַבְתָּיִךְ לְתֹת לָךְ אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדָּתָ אֶת הָעַבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה: **ו** שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג ליי': **ז** מִצּוֹת יֵאָכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גְּבֻלָּךְ: **ח** וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יי' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: **ט** וְהָיָה לָּךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יי' בְּפִיֶךָ כִּי בְיַד חֹזְקָה הוֹצֵאֲךָ יי' מִמִּצְרַיִם: **י** וְשִׁמַּרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵד מִיָּמִים יָמִימָה: **יא** וְהָיָה כִּי יָבֵאֵךְ יי' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נֹשְׁבֵעַ לָּךְ וְלְאַבְתָּיִךְ וּנְתַנָּה לָּךְ: **יב** וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם ליי' וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזְּכָרִים ליי': **יג** וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיֶיךָ תִּפְדֶּה: **יד** וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יי' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: **טו** וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פָרְעֹה לְשַׁלַּחַנוּ וַיַּהַרְג יי' כָּל בְּכוֹר בְּנֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵח ליי' כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם: **טז** וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יי' מִמִּצְרַיִם: **יז** וַיְהִי בְשַׁלַּח פָּרְעֹה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָה: **יח** וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דָּרָךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **יט** וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשִּׁבְיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם: **כ** וַיִּסְעוּ מִסִּכְת וַיִּחַנוּ בְּאֶתְרֵם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: **כא** וַיִּי הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנֹחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַלְכַת יוֹמָם וּלְלֵילָה: **כב** לֹא יִמַּשׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְלֵילָה לִפְנֵי הָעָם:

עם ילדא ינא מלגמי - ויניסו אילגים . היימן ?
 אחי 10 גמתי מילגים - עצמן מן אדם ילדא בטוון ינה ?

כא קרב נה אל נה כל הלילה: ויט משה את ידו על הים ויולך יהנה א את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרכה ויבקעו המים: כב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימין ומשמאלם: כג וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים:

אתקרבנו דין, לנת דין כל ליליא: כא נארים משה ית ידיו על ימא, ודבר ית ית ימא ברות קדומא תקיף כל ליליא, ושוני ית ימא ליבשתא, ואתבצעו מיא: כב, ועלו בני ישראל, כגו ימא ביבשתא, ומא להון שורין, מנינהון ומשמאלהון: כג, וירדפו מצריא ועלו בתריהון, כל סוסת פרעה, ותפודה ופרשוהי, לגו ימא:

רס"ג (כא) וישם את הים לחרכה ויבקעו המים, עד ששם את הים לחרכה אחר שנבקעו המים.

רשב"ם (כא) ברוח קדים, כדרך ארץ עשה הקב"ה שהרוח מייבש ומקריח את הנהרות.

רמב"ן (כא) ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים וגו', היה הרצון לפניו יתברך לבקע הים ברוח קדים מיבשת שיראה כאילו הרוח היא המחרכת כעניין שכתוב יבא קדים רוח ה' ויכוש מקורו ויחרכ מעינו (הושע יג טו), השגיא למצרים ויאכדם⁴⁶ כי בעבור זה חשבו אולי הרוח שם הים להרכה⁴⁷ ולא יד ה' עשתה זאת בעבור ישראל, אע"פ שאין הרוח בוקעת הים לגורים לא שמו לבם גם לזאת, וכאו אחריהם מרוב תאותם להרע להם, וזה טעם וחזקתי את לב פרעה (לעיל פסוק ד), ויבאו אחריהם (שם יז), שחוק לבם לאמר ארדוף איכי ואשיגם בים, ואין מידו מציל, ולא זכרו עתה⁴⁸ כי ה' גלחם להם במצרים.

46 ע"פ איוב יב כג, 47 פירי להלן טו ט, 48 כשנכנסו לים, רק אחרי פסוק כה.

ספורנו (כא) וישם את הים לחרכה, רוח הקדים הקפיא טיט קרקע הים, ויבקעו המים, בנטיית יד משה על הים במצות בוראו¹⁶, (כב) (הלכו) ביבשה, כי קפאו תהומות ברוח הקדים ועברו על הטיט הנקפא. 16 ראה פסוק טו.

חזקוני (כא) ויבקעו המים, משמע עד קרקעיתו של ים, וכחוב אחד אומר: קפאו תהומות בלב ים (להלן טו ח), דמשמע שלא נבקעו לגמרי, אלא ים זה גרוש והוא³⁹, ואילו לא נבקעו המים כלל הוצרכו ישראל לטרוח ולעלות למעלה, ואם נבקעו לגמרי הוצרכו לירד עד תהום, לפיכך נבקע הגודש ותילתא הרי⁴⁰ ונעשה לישראל חומה מזה ומזה, ושחי הידות קפאו היינו: בלב ים, מה לבו של אדם בשליש גופו אף המים בשלישם קפאו, וכשעברו ישראל בים לא הוצרכו לעלות ולרדת כי המים שוים לארץ, והוא שישד הפייט⁴¹: פונו כאן וכאן שלישי רום⁴² מימות, צועו הנותרים למדרס פעמות, ויסע⁴³, ויבא⁴⁴, ויט⁴⁵, כל אחד משלשה פסוקים אלו יש בו ע"ב אותיות, ומהם יוצא שם כן ע"ב אותיות כמו שפרש"י בסוכה בפרק לולב וערבה⁴⁶, וכו קרע משה את הים, ולפי שמתחלה הזכירו משה על המים לפיכך בהושענות

39 מלא על כל גדותיו למעלה, 40 לכן נבקעו מי הגודש עד השליש, דגדשא תלתא הוי (מושב וקנים), עיין שבת לה א: האי גורשא וילתא הוי, 41 לישן הפייט הובא גם בחוספות ובמושב וקנים, — והוא כיוצר שתיית לאתרון של פסח, ו"ה ובורח אפיך: פנו כן וכן שלישי רום מימות, צעו הנותרים (ועניו שלישי המים הוצעו) למדרס פעמות (לדריסת הרגל), — ועיין בספר "אמרו נועם" (טו, ח) כד"ה קפאו תהומות, שמביר שם כל הפסקא עלפנינו, יחד עם מה "שיסד הפייטן זכור", 42 "רום", כן נכון עי"פ כ"ה, וכן הוא בפיוט הנז"ל, בפ"ש, "רובי".

(כא) ברוח קדים עזה, ברוח קדים שהיא עזה שברוחות⁵⁴, היא רש"י הרוח שהקב"ה נפרע בה מן הרשעים, שנאמר: ברוח⁵⁴ קדים אפיצם (ירמיה יח יז), יבוא קדים רוח ה' (הושע יג טו), רוח הקדים שדרך בלב ימים (יחזקאל כו כו), הגה ברוחו הקשה ביום קדים (ישעיה כו ח), ויבקעו המים, כל מים שבעולם⁵⁵, (כג) כל סוס פרעה, וכי סוס אחד היה, מגיד שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד⁵⁶.

54 כ"ה גם במכילתא, אבל במקרא: ברוח, 55 מכילתא שם, 56 במכילתא כשלח מסכתא רשירה פ"ב.

(כא) ויט, כל הלילה, אפילו בעת עבור ישראל לא סר הרוח, ראבי"ע (כב) ויבאו בני ישראל בתוך הים, אל חשוכו, כעבור שאמר הכתוב בתוך הים, כי הגיעו עד חצי ים סוף, רק אם נכנסו אפילו חצי פרסה בתוך הים יקרא תוך הים, כמו והאפסוף אשר בקרבו (במד' יא ד) ולא היו באמצע המתנה, וטעם בתוך הים, המקום שהיה שם ים בתחלת הלילה, והמים להם חומה, שנקרשו המים וכתבו נעבו כמו נד נוזלים (להלן טו ח), ואחר עבור רוב ישראל המים, שהיה להם חומה, נמסו, והוה וישובו המים על מצרים (להלן פסוק כו), והם הבדילו בין המצרים ובין היבשה, על כן

(כא) ויתכן להיות פירושו ויולך ה' את הים, וכבר הולך, וטעם ראבי"ע ויבקעו, שלא היו נחברים, רק במקום אחד עומדים גבוה כחומה הקצר ומקום אחר יבש, (כג) וירדפו מצרים, גם הם אחר ישראל כלילה.

כחג שבו אנו נידונים על המים⁴⁷ אנו מזכירים ממנו שתי תיבות חזקוני הראשונות לשני חצאין ונראה כאילו הזכרתוהו כולו והם אנ"י וה"ו שהאחד⁴⁸ תיבה ראשונה, והאחר⁴⁹ תיבת שלשים ושבע, (כב) ויבאו בני ישראל בתוך הים, לא שעברו בני ישראל את הים על דרך רוחבן כי ידוע שאין הים מפסיק בין ארץ מצרים ובין ארץ כנען, אלא לא היה צורך שיכנסו בו רק כדי שיכנס פרעה אחריהם ויטבע, ונכנסו בו בחצי עגול שהרי ממדבר איתם נכנסו לים⁵⁰ וממדבר איתם חזרו מן הים⁵¹, בתוך הים, אפילו לא נכנסו בו רק חצי פרסה, קוראו תוך⁵², כדכתיב: והאפסוף אשר בקרבו (במדבר יא ד), והם לא היו באמצע המתנה, (כג) ויבאו אחריהם, שהענין מחשיך להם ולא הרגישו בדבר עד שנכנסו בים אחרי ישראל.

47 פסוק יט, 48 פסוק כ, 49 פסוק כא, 50 אות ראשונה של פסוק ראשון, ואחרונה של אמצעי, וראשונה של אחרון זכור (רש"י סוכה מה א, ד"ה אני והו), וראה ראבי"ע לפסוק יט, 47 ר"ה טז א, 48 וה"ו, תיבה ראשונה, וי"ו של ויסע, היא דבל הלילה (בפסוק כ), וי"ו דייט (רש"י סוכה שם), 49 אני, הוא השם השלשים ושבע, אלי"ף דמאתריהם (פסוק יט), גו"ן ראשון דהענין (פסוק כ) בחשכונ של מפרע, וי"ו דרוח קדים (בפסוק כא) (רש"י שם), 50 במדבר לג' 51 שם ח, וכ"ה בחוסי' עידין טו א ד"ה כשפ, 52 [ראבי"ע].

סוף שנים זמן מוקדם - כי הלא ישלח אף לא יבא!

מלכים ב

פרק ד

א ואִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׂי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישֶׁע לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הָיָה יָדָא אֶת יְיָ וְהַנְּשָׂה בָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יָלְדָיו לֹו לְעֲבָדִים: **ב** וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלִישֶׁע מָה אַעֲשֶׂה לָּךְ הַגִּידִי לִי מָה יֵשׁ לָךְ בַּבַּיִת וְתֹאמְרִי אֵינִי לְשַׁפְּחוֹתְךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי אִם אֶסּוּף שָׁמֹן: **ג** וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֲלִי לָךְ כָּלִים מִן הַחוּץ מֵאֵת כָּל שְׂכֵנֶיךָ כָּלִים רְקִים אֶל תִּמְעִיטִי: **ד** וּבָאת וּסְגַרְתְּ הַדְּלֵת בְּעֵדוּךָ וּבַעַד בְּנִיךָ וַיִּצְקֵת עַל כָּל הַכָּלִים הָאֵלֶּה וְהִמְלֵא תַסִּיעֵי: **ה** וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ וַתִּסְגֶּר הַדְּלֵת בְּעֵדוּךָ וּבַעַד בְּנִיךָ הִם מִגִּישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מוֹצֵקֶת: **ו** וַיְהִי כַּמְּלֵאת הַכָּלִים וְתֹאמְרִי אֶל בְּנֵי הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵינִי עוֹד כְּלִי וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן: **ז** וַתָּבֹא וַתִּגַּד לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָכִי מְכָרִי אֶת הַשָּׁמֶן וְשִׁלְמִי אֶת נַשְׂיֶךָ וְאֶת גִּבְנֶיךָ תַחֲזִי בְנוֹתֶיךָ: **ח** וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישֶׁע אֶל שׁוֹנֵם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחְזֹק בּוֹ לֵאכֹל לֶחֶם וַיְהִי מִדֵּי עֲבָרוֹ יִסֹּר שָׁמָּה לֵאכֹל לֶחֶם: **ט** וְתֹאמְרִי אֶל אִשָּׁה הַזֹּאת נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עָבַר עָלֵינוּ תַמִּיד: **י** נַעֲשֶׂה נָא עֲלֵיתָ קִיר קִטְנָה וְנָשִׂים לֹו שֵׁם מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוּרָה וְהִיא בָּבֹאוֹ אֲלֵינוּ יִסֹּר שָׁמָּה: **יא** וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיִּסֹּר אֶל הָעֵלְיָה וַיִּשְׁכַּב שָׁמָּה: **יב** וַיֹּאמֶר אֶל גִּיחֲזִי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוֹנְמֵיִת הַזֹּאת וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו: **יג** וַיֹּאמֶר לֹו אָמֵר נָא אֵלֶיהָ הִנֵּה חֲרַדְתְּ אֲלֵינוּ אֶת כָּל הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הַיֵּשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שָׂר הַצָּבָא וְתֹאמְרִי בְתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יִשְׁבֹּת: **יד** וַיֹּאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי אָבֵל בֹּו אֵינִי לָהּ וְאִשָּׁה זָקֹנָה: **טו** וַיֹּאמֶר קְרָא לָהּ וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמֵד בַּפֶּתַח: **טז** וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חָיָה אֶת חֲבֻקָת בֹּו וְתֹאמְרִי אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל תִּכְזֹּב בְּשַׁפְּחוֹתֶיךָ: **יז** וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֹּו לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חָיָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֱלִישֶׁע: **יח** וַיִּגְדַּל הַיָּלֵד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל אָבִיו אֶל הַקְּצָרִים: **יט** וַיֹּאמֶר אֶל אָבִיו רֵאשִׁי רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל הַנַּעַר שְׂאֵהוּ אֶל אִמּוֹ: **כ** וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבֹאֵהוּ אֶל אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל בְּרֶכְיָה עַד הַצְּהָרִים וַיִּמָּת: **כא** וַתַּעַל וַתִּשְׁכַּבְהוּ עַל מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֶּר בְּעֵדוֹ וַתִּצָּא: **כב** וַתִּקְרָא אֶל אִשָּׁה וְתֹאמְרִי שְׁלַחָה נָא לִי אֶחָד מִן הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֲתָנוֹת וְאַרוּצָה עַד אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאַשְׁבֵּהָ: **כג** וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ אֶת הַלֵּכְתָּ אֲלָיו הַיּוֹם לֹא חָדַשׁ וְלֹא שָׁבַת וְתֹאמְרִי שְׁלוֹם: **כד** וַתַּחֲבֹשׁ הָאֲתָנוֹת וְתֹאמְרִי אֶל נַעֲרָה נְהַג וְלָךְ אֶל תַּעֲצֹר לִי לְרֹכֵב כִּי אִם אֲמַרְתִּי לָךְ: **כה** וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הַר הַכַּרְמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶתָּה מִנְּגֵד וַיֹּאמֶר אֶל גִּיחֲזִי נַעֲרוֹ הִנֵּה הַשׁוֹנְמֵיִת הַזֹּאת: **כו** עַתָּה רוּץ נָא לְקִרְאָתָהּ וְאָמֵר לָהּ הַשְׁלוֹם לָךְ הַשְׁלוֹם לְאִשְׁיֶךָ הַשְׁלוֹם לְיָלְדֵךְ וְתֹאמְרִי שְׁלוֹם: **כז** וַתָּבֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הַהָר וַתַּחְזֹק בְּרַגְלָיו וַיִּגֶשׁ גִּיחֲזִי לְהַדְּפָה וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרַפָּה לָהּ כִּי נִפְשָׁה מְרָה לָהּ וַיְיָ הָעֵלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הַגִּיד לִי: **כח** וְתֹאמְרִי הַשְׂאֲלֵתִי בֹו מֵאֵת אֲדָנִי הַלֹּוא אֲמַרְתִּי לֹא תִשְׁלָה אֹתִי: **כט** וַיֹּאמֶר לְגִיחֲזִי חָגֵר מִתְּנִיָּךְ וְקַח מִשְׁעֲנַתִּי בְיָדְךָ וְלָךְ כִּי תִמְצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנֹו וְכִי יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשִׁמַּת מִשְׁעֲנַתִּי עַל פְּנֵי הַנַּעַר: **ל** וְתֹאמְרִי אִם הַנַּעַר חַי יְיָ וְחַי נַפְשָׁךְ אִם אֲעֻבְדְךָ וַיִּקֶם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ: **לא** וְגִיחֲזִי עָבַר לְפָנֶיהֶם וַיִּשֶׁם אֶת הַמִּשְׁעֲנַת עַל פְּנֵי הַנַּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין קֶשֶׁב וַיֵּשֶׁב לְקִרְאָתוֹ וַיִּגַּד לֹו לֵאמֹר לֹא הַקִּיץ הַנַּעַר: **לב** וַיָּבֹא אֱלִישֶׁע הַבִּיָּתָהּ וְהִנֵּה הַנַּעַר מֵת מִשְׁכָּב עַל מִטָּתוֹ: **לג** וַיָּבֹא וַיִּסְגֶּר הַדְּלֵת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ: **לד** וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל הַיָּלֵד וַיִּשֶׁם פִּיו עַל פִּיו וְעֵינָיו עַל עֵינָיו וְכַפָּיו עַל כַּפָּיו וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּחַם בְּשָׂר הַיָּלֵד: **לה** וַיֵּשֶׁב וַיֵּלֶךְ בַּבַּיִת אַחַת הַנְּהָ וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְוֹר הַנַּעַר עַד שִׁבְעַת פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנַּעַר אֶת עֵינָיו: **לו** וַיִּקְרָא אֶל גִּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל הַשְׁנַמִּיִת הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֹא אֲלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי בְנֵיךָ: **לז** וַתָּבֹא וַתְּפַל עַל רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אַרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת בְּנֵיהָ וַתִּצָּא: **לח** וְאֱלִישֶׁע שָׁב הַגְּלָגְלָה וְהִרְעִב בְּאָרֶץ וּבְנֵי הַנְּבִיאִים יֹשְׁבִים לְפָנָיו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ שְׂפַת הַסִּיר הַגְּדוֹלָה וּבִשֵׁל נַיִד לְבְנֵי הַנְּבִיאִים: **לט** וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט אֹרֹת וַיִּמְצָא גֶפֶן שָׂדֶה וַיִּלְקֹט מִמֶּנּוּ פִקְעֹת שָׂדֶה מְלֵא בְגָדוֹ וַיָּבֹא וַיִּפְלַח אֶל סִיר הַנַּיִד כִּי לֹא יָדַע: **מ** וַיִּצְקוּ לְאֲנָשִׁים לֵאכֹל וַיְהִי כֹאֲכֹלָם מִהַנַּיִד וְהִמָּה צָעָקוּ וַיֹּאמְרוּ מוֹת בְּסִיר אִישׁ הָאֱלֹהִים וְלֹא יִכְלוּ לֵאכֹל: **מא** וַיֹּאמֶר וְקַח וְקַח וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַסִּיר וַיֹּאמֶר צַק לָעַם וַיֵּאכְלוּ וְלֹא הָיָה דְבַר רָע בְּסִיר: **מב** וְאִישׁ בָּא מִבְּעַל שְׁלֹשָׁה וַיָּבֹא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לָחֵם בְּכַוְרִים עֲשָׂרִים לָחֵם שְׁעָרִים וְכַרְמֶל בְּצֻקְלָנוּ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעַם וַיֵּאכְלוּ: **מג** וַיֹּאמֶר מִשְׁרָתוֹ מָה אֲתוֹן זֶה לְפָנֵי מָאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעַם וַיֵּאכְלוּ כִּי כֹה אָמַר יְיָ אֲכֹל וְהוֹתֵר: **מד** וַיִּתֵּן לְפָנֶיהֶם וַיֵּאכְלוּ וַיִּוְתָרוּ כַּדְּבַר

לחול עליהם השטע האלהי . עדין נשאר בהם מן המעלה והכבוד שייסיק לכיוצא בזה . ומפני זה אמרו רז"ל (סוטה לד) שראוי להשתקח על קברי הנדיקים ולהתפלל עס . כי החסלה במקום ההוא האה רטיה יותר . להמלא עס גופות אשר חל עליהם כבר השטע האלהי . ואין זה מן התימה . כי הגה ראינו שאמר הש"י למשה ואת המטה הזו תקח בידך וגו' . הגה המטה הזה מפני שהיה בידו של משה בעמדו לפני הסנה וחל עליו מן הענין האלהי עד שמשע בו האות הראשון . מפני זה אמר"ב היה מסייע בעשיית האותיות האחרות שכל האותיות שמשעו במצרים לזה האל שיעשו ע"י המטה . ולא היה המטה , מסייע בעשיית האותיות בתנועתו לבד . אבל בהאלאו עס ג"כ שהרי מצינו שאמר הש"י למשה בני מריבה האחרונים קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם וגו' . הגה בכאן לא נזכר שיהיה בסלע כלל אבל עידבר אליו . ועס כל זה אמר קח את המטה . הגה מראה כי המלא המטה עס היה מסייע בעשיית הנס ההוא . והחטא במטה היה על שהיה בסלע . וכן הוא דעת רש"י מדברי אגדה . אבל הרמב"ן ז"ל ירחיק זה ואמר כי מאחר שזכרו קח את המטה ית במשמע שיכה בו , ואלו היה רצונו בדבור זה לבד מה המטה הזה בידו . ובאמת שאין זו קושיא כי כמו שנתפרך להודות שבתנועות המטה היו מסייעות בעשיית הנסים . הש"ס שלא היה מסבב המטה ולא מסבב התנועות . כן הוא אפשר קרוב שבהמלא המטה לבד יסייע בעשיית הנס . אבל מפני שהחטא במטה בזה ענין סתום מאד עד שגאלמו בו סברות רבות . ראיתי להרבני הדבור כי ולהגיד דעתי . ואקדים בזה שלשת הקדמות :

ההקדמה הראשונה . שחפן הש"י לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר . ושהסבב יקר צעיו לא יסגורו אליו לנורח הכרחי . ומפני זה אמר משה הלחן ובקר ישחט להם וגו' . שחשב משה שהש"י לא יחדש נס ופלא בחטא דדבר שאינו הכרחי להם . והגה על דרך מנהגו של עולם איך יסיק בשר לכל העם ההוא . ומפני היות מנהגו של עולם יקר צעיו ה' וחפן בו כמו שכתבנו , לפעמים כשילערך לחדש נס ופלא יערב בו איזה דבר ערבי יהיה למשענת הנס ההוא . עס היות שהדבר הערבי ההוא לא יסיק לפעול הנס ההוא . אבל ישנן בו לבד קענין שאמר אלישע לחשה אחת מפני בני הכנענים הגידו לי מה יש לך בבית וגו' והשני אליה לבי שאלי לך בליט וגו' . ואין ספק שכתב הסבב היה נמנע המלא השמן הרב מן האסוך ההוא כאלו לא היה עס שמן כלל . ועס כל זה בקש הנביא להיות נמנך אחר רצון השם יתברך שיהיה לנס ההוא איזה משען סבבי יסמך עליו . וזו היא ההקדמה הראשונה :

וההקדמה הב' היא . שהיסודות מההפכים קנחם לקנחם . ר"ל כי הארץ כאשר תחרפה ותחלחלח תשוב מים . וכן שאר היסודות ואין לריך לומר המורכבים . וזה ענין מבוחר אלל בעלי הענין והעד עליו הנסיון :

וההקדמה השלישית . שהענין כאשר קבל נורה אחת . גם כי חסמלק הנורה שהיא מן הדבר ההוא . שיקבל הדבר ההוא הנורה היא שמת יותר בקלות במעט פעולה וזה מבוחר עגלה כי המים כשהומו וקבלו נורת החום . גם כי תחקרו יקבלו החום שמת יותר בקלות . מפני שהחום הראשון חלחל ודקדקו חלקיהם . ולכן יקבלוהו שמת בקלות יותר . וכיחוד כאשר לא עמדו בקרירותם זמן רב . גם הענין והפתיחה כשיליקו האם או הגר בהם הם יותר מוכנים לקבלו פעם שנית אחר הככות מאשר היו קודם הפעם הראשונה . ומחלת ההקדמה הוניה ר' יהושע בפ"ק דר"ה (יד) מולדה אחת והוא שבניסן עתידין ישראל ליגאל . והוא . כי מאחר שכבר הוכן החדש ההוא לגאולת האבות הדין ונתן שבו יגאלו הבנים פעם אחרת . אמרו בניסן מולדו אבות בניסן נגאלו וכו' עתידין ליגאל . ואחר אלו השלש הקדמות שהם מבוחרות עלות . אחר בקשת המחילה להיוצי מדבר בדרוש נפלא ממני . אומר דעתי מפני שאני נשען בזה על דברי רז"ל . הגה אין ספק כי הסלע הזה אשר כבר נמשכו ממנו המים הרבעים שנה או קרוב להם הש"י שעתה נסחם מפני מיתחה של מרים . עכ"ל היה יותר מוכן שיאלו ממנו מים יותר בנקל ממה שהיה בפעם הראשונה . וזה נחבאר בההקדמה השלישית . ומפני שפעם הראשונה לא היה מוכן לזה כלל . אמר הש"י למשה עבור לפני העם וקח אהך מזקני ישראל וגו' הגי עומד וגו' . הגה מפני שהאור לא היה מוכן כלל שיאלו ממנו מים . לזה הש"י שיכה בידו המטה שיהיה מסייע במשעו הנסים מפני השטע האלהי אשר היה חל עליו . ושיכה במטה ההוא הנור כדי שיקבל חלחול ורשיון וישוב לנורת המים . כי על ידי זה ישחטו הדברים הארציים למים כמו שנתבאר זה בההקדמה השנית . ואין ספק שאלו עם רב ככשיל וכילפות יהלומון זמן רב הסלע ההוא לא יאלו ממנו מים כלל . אבל עכ"ל היתה ההכאה במטה אשר כח בו ועזר ומשען לפעולת המוספת הזה כמו שהתבאר בההקדמה הראשונה . הגה זה הענין הראשון בסלע . אבל הענין השני הוא . שהש"י לא אמר שיכה הסלע במטה כלל . אבל אמר אליו קח את המטה ודברתם אל הסלע . לזה שיהיה המטה לפני הסלע . כי המלאו עס היה עוזר על מיתחת מימיו . מפני הכח שנתן בו הש"י . אבל לא לזה שיכה הסלע להיוצו בלתי לריך לזה . מפני שכבר היה מוכן לזה יותר מהפעם הראשונה . שכבר יאלו ממנו מים רבים זמן רב אלא שעתה נסחם . ולשון הספוק יורה על זה הוראה שלמה . שבתחלה אמר והמים בצור ואלו ממנו מים . ועתה אמר ונתן מימיו . כאלו הוא אומר שיבן המים הסמוכים בחוכו אלא שעתה עמד איזה דבר צפני הם נסחם מולאם . והרמב"ן ז"ל נתקשה בלשון ונתן מימיו ונדחק בו . ואין לריך אלא כמו שפירשתי . הגה ח"כ בפעם הראשונה הריך הש"י להכות הסלע במטהו . ובפעם השני לא הריך כן אלא שיעמוד המטה בפני הסלע . והמשל אללי הוא לתנוק אשר בתחלת למדו יכהו מלמדו במקל ורצועה . ואחרי אשר למד

תחת 1234567

אוצר החכמה

מ"ס מאות"ב ענין ג' אל"ה "מאין ספיק" .

דברים כ שופטים

קעא

ס רבניא למלא עם עמא, וימנון, רבני חילא פריש עמא: י. ארי תקרב לקרנא, לאגנא קרבא עלה, ותקני לה מלין ושלם: יא. ויהי אם שלם

השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם: כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום: והיה אם שלום

(ט) ופקדו, ימנו. (ט) ופקדו שרי צבאות, אחרי חזרת החוזרים, שמא יפקדו לשר צבא אחד מהחוזרים, וימס לכב כל צבאו, כאמרו "הך הכפתור וירעשו הספים" (עמוס ט א). (י) ופקדו, מגזרת פקוד¹⁰. (י) וקראת, קרא אליה, מצוה¹¹, ויתכן שהוא רשות¹². 10 להיות פקידים, מפקדים. פקד על אנשי המלחמה (מ"ב כה יט). 11 מצוה לפתח כשלוס. 12 ראה ומבין.

ואחד מלכים שבאו להלחם הפילים הקב"ה וכו'. וכך אמר רמב"ן הכתוב בכולם לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל כלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם (יהושע יא יט-כ), מכלל שאם רצו להשלים היו משלימים עמם⁷⁹. ונראה שיש הפרש עור בשאלת השלום⁸⁰, שבערים הרחוקות נשאל להם לשלום ושיהיו לנו למס ויעבדונו, אבל בערי העמים האלה נשאל להם לשלום ומסים ועבודות על מנת שיקבלו עליהם שלא לעבוד עבודה זרה⁸¹, ולא הזכיר הכתוב זה בפרשה הזאת, שכבר נאסר לנו בעובדי עבודה זרה לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי כי תעבוד את אלהיהם (שמות כג ג). ויתכן שלא נצטרך להודיע להם רק השלום והמסים והשעבוד, ואחרי שיהיו משועבדים לנו נגיד להם שאנו עושים משפטים בעבודה זרה ובעובדיה בין יחיד בין רבים. וכן מה שנאמר כאן למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם (פסוק יח), ואמרו בספרי⁸², הא אם עשו תשובה אינן נהרגים, בשבעת עממים הוא, והתשובה הוא שיקבלו עליהם שבע מצוות שנצטוו בני נח, לא שיתגיירו להיותם גירי צדק. וכמסכת סוטה⁸³ אמרו, שכתבו התורה על האבנים בשבעים לשון וכתבו⁸⁴ למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות, הא אם עשו תשובה מקבלים אותם. ורש"י פירש שם⁸⁵ להודיע לאומות היושבים חוץ מגבולה של ארץ ישראל, שלא נצטוו להחרימם, אלא על אותן שבתוך הגבולים כדי שלא ילמדו אותם מעשה קלקולם, אבל אותם היושבים חוצה לה אומרים להם אם אתם חוזרים בתשובה נקבל אתכם, ושכתובה אין מקבלין אותם שמחמת יראה הם עושים, וזה לשון הרב. ואינו נכון כי בערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה

שלא ימנע מלשוב, שלא ימס⁷⁹ את לבב אחיו כלבבו, והוא כדרך ולא יאכל את בשרו (שמות כא כח). (ט) וצוה ופקדו שרי צבאות בראש העם. כי התורה הצוה בדרך הארץ ותעשה הנסים עם יראי בהסתר, ואין התפץ לפניו לשנות טבעו של עולם וולתי כאשר אין שם דרך בהצלה אחרת, או להודיע שמו לצרוי לעתים כאשר היה בקריעת ים סוף וכיוצא בו. (י) כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו'. "במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות מן מאוד (פסוק טו)", לשון רש"י. כתב הרב זה מספרי⁷¹ ששנו שם כלשון הזה: במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והכוונה לרבותינו בכתוב הזה אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות⁷², אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצוה היא שחיבים לקרוא לשלום אפילו לשבעה עממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי⁷³ ולא היה עובר על עשה ועל לא תעשה שבפרשה, כי חזרם תחרימם (להלן פסוק יז), ולא תחיה כל נשמה (פסוק טז). אבל ההפרש שביניהם, כאשר לא תשלים ועשתה מלחמה, שצוה הכתוב ברחוקות להכות את כל זכורה ולהחיות להם הנשים והטף בזכרים, ובערי העמים האלה צוה להחרימם גם הנשים והטף, וכך אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה⁷⁴, והוא עוד כתנחומא⁷⁵, ובגמרא ירושלמי⁷⁶, אמר רבי שמואל כרבי נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח פרוסדיטגמא⁷⁷ בכל מקום שהיה הולך לכבוש⁷⁸ והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה, הגרגשי פנה, הגבעונים שהשלימו עשה להם יהושע שלום, שלושים

טו ברמב"ן שם בסה"מ מוסיף: ואם כן יהיה (ולא ימס) פעל קל יוצא, או שבא כדרך ולא יאכל וכו'. 71 קצט. 72 שצוה הכתוב (ברחוקות) שאם חשעה עמך מלחמה והכיה כל זכורה לפי חרב ולהחיות הנשים וטף הזכרים, מה שאין כן בערי שבעת עממין שצוה להחרימם גם הנשים והטף (טו). 73 קודם שנצטוו עליו החל רש (דברים כ ב ד-ו). והנה סיחון מן האמורי היה ונצטוו עליו לא תחיה כל נשמה (עייין בדברי רבינו שם וכמבאר כא כא). 74 ה"ד. 75 שופטים יח. 76 שכביעת פ"ז ה"א. 77 אגרת. 78 ומשמע שפיר אף לאחר שעברו את הירדן (נימוקי

שמואל). והרא"ם (במדבר כא כא) הביא את הירושלמי הנ"ל וגורס "עו שלא נבטו לארץ", וזה כשיטת רש"י, ולהרמב"ן לפי גירסתו ניהא. 79 הרי שקריאת שלום בין במלחמת רשות בין במלחמת חובה. 80 ע"י רמב"ם ה"י מלכים ו א. 81 לאו דוקא ע"י, אלא כל הו' מצוות, ונקט ע"י משום שבכתוב שהביא: לא ישבו פן יחטיאו וגו' בע"ז הוא וכן כתב רבינו לקמן. 82 רב. 83 לב א. 84 שם לה ב. 85 ר"ה וכתבו מלמטה.

שלא ימנע מלשוב, שלא ימס⁷⁹ את לבב אחיו כלבבו, והוא כדרך ולא יאכל את בשרו (שמות כא כח). (ט) וצוה ופקדו שרי צבאות בראש העם. כי התורה הצוה בדרך הארץ ותעשה הנסים עם יראי בהסתר, ואין התפץ לפניו לשנות טבעו של עולם וולתי כאשר אין שם דרך בהצלה אחרת, או להודיע שמו לצרוי לעתים כאשר היה בקריעת ים סוף וכיוצא בו. (י) כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו'. "במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות מן מאוד (פסוק טו)", לשון רש"י. כתב הרב זה מספרי⁷¹ ששנו שם כלשון הזה: במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והכוונה לרבותינו בכתוב הזה אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות⁷², אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצוה היא שחיבים לקרוא לשלום אפילו לשבעה עממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי⁷³ ולא היה עובר על עשה ועל לא תעשה שבפרשה, כי חזרם תחרימם (להלן פסוק יז), ולא תחיה כל נשמה (פסוק טז). אבל ההפרש שביניהם, כאשר לא תשלים ועשתה מלחמה, שצוה הכתוב ברחוקות להכות את כל זכורה ולהחיות להם הנשים והטף בזכרים, ובערי העמים האלה צוה להחרימם גם הנשים והטף, וכך אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה⁷⁴, והוא עוד כתנחומא⁷⁵, ובגמרא ירושלמי⁷⁶, אמר רבי שמואל כרבי נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח פרוסדיטגמא⁷⁷ בכל מקום שהיה הולך לכבוש⁷⁸ והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה, הגרגשי פנה, הגבעונים שהשלימו עשה להם יהושע שלום, שלושים

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

בבב
הש"ס

גב א מיי" ס"ח מהל'
עבודת כוכבים ה'
א פתג לאוין מן מוס' ע'
ידי סימן קמ"ט ט"ף א'
גב ב ב מיי" ס"ט מוש"ע
ס"ט ט"ף ע'
גד ד מיי" ס"ה מהלכות
אישות סלס"ב ב פתג
עשן חמ מוש"ע ח"ט'
סימן חמ ט"ף כב א'
גה ה מיי" ס"ו מהלכות
שמיטת ויזול כ"ג א'
גו ו מיי" ס"ג סלס"ב א'
גז ו מיי" ס"ג סלס"ב א'

מכרין וקדש בדמיהן מקודשת • פי' רש"י ודוקא קדושי אשה אבל
ליתקוניי אסור מדרבנן ויש ליתן טעם ולחלק עשין האשה
דומה כל כך לחלופי הדמים אי נמי מטום פריה ודביה לא גזרו רבנן
[ועי' מוס' חולין ד' ד"ה מותר:] **משום** שהיה עבודה כוכבים
ובשיעית שני כחובין הבאים כלאחד •
סימא הא לין פניהם שוין ועבודת
כוכבים חלופי חלופין אסורין עד סוף
כל העולם ובשיעיות דוקא אחרון
נתפס והשאר מותרין ואם כן אי הוי
ככובי מד לא אפי' תכריס מנייה [ועי'
תוספות קדושין נה. ד"ה ומנ']
לוקחין

ואלא מכלים - על בית הנקדש שהזמינם אלו: **אימפרו לנו** • גזרו
עליהם חזקיה וזעמו אסור עולם אף להדיוט דקמי גמוס ולא
אחרין לפרקו ולפקו לחולין: **מסר בו כבוד** • לעבודת כוכבים
אשריה אף להדיוט: **לא אסרין** • להדיוט אפי' קן שלו: **הניסיון** החלופין
חורה אור בעבודת כוכבים שהיה לו עבודה
דל"ג כוכבים והחלופה לעבוד כוכבים
כ"ב כ"ב מהו: **סוף** • כי תרם הוא:
למפוי ערלי והכי משמע הוא תופס
אח דמיו כדאמרן כל שארית מהיה
אבל ערלה היא אסורה בכל מקום
שהיה אבל דמיה אינה תופסת לאסרן
ואם "מכרין וקדש" בדמיהן מקודשת
ללא מתפסי בליאסורא ומומיה הוא
אמ"ג דליהו אסור לאתהניו מנייהו
מניה היאה הגאה מנייה "לה על ידי
ערלה (ג) אבל אינה ללא מערלה" קא'
מנייה ליה ודוקא קדושי אשה אבל
ליתקוניי מנייהו מדרבנן אסור: **שני**
כחובין סכאין כהדר • להפס דמיהן
בליאסורן אמ"ג שכן אסורין ככ"מ
סוף • **סוף דאמרן** • והיית חרס כמוהו:
קדש תופס את דמיו • דכתיב ופדה
כערכך: **ומכפרין** • גאכלין קודש
הכעבור קודש שכלה לחיה מן הקדש
אזוהי המין שמכר: **יאל כשר ונכנס**
דגים • דכתיב ויאל לא הפיס: **ופרי**
עלמו • פרי של כשיעיות שמכר לאשון:
במתני' **אף אנו מחזיקין ידיון** •
כל אלו הסובין לתמה וללכנה אם
היינו רואין ששאר עבודת כוכבים
מריבות מעלתן ואלו קיימות היינו
מורס לאלו: **ג' סינוסופין** • חכמי
האומות: **שטוים סלע עלי פומבי** •
רוסס שלי שאני רוסס בו ובלע"ז קיי"ן
עשין הפקר לכל שכל הרזיה לחוס
בו יחוסס בו כלומר שבאין על הערוה
על כרמי ומולדין: **אלא שמכריחין**
אזוהי • שאני יוצר הוולד על כרמי
ומולדין שהרי גזרה (ג) לפני שיכנוג
העולם כמנהגו ומיבעיה לי היכא
איתמר דריס לקיס ונחיה מקרא
הוא דורס קבלה זו שהקב"ה קובל
על כך ובתנחומא דריס מלוחו פסוק
לור ילדך תסי וגו': **אל תנא** • מתקנת
לקוס את עובדיה: **סס סהייס**
סוף עוסס • מלתמה ומכלה את
מומס: **לאמיקיס** • אפיק מולחי מוס:
אסוף

לעול נכ

י"ל מכרס
סכאין מהו
(קדושין כו)

י"ל ויה
קא מנייה לט
כל"ל ר"ע

קדושין מה
הי"ל תת
המורה (ג)

קדושין מה
לקמן ס"ב
הריס מהו
[קדושין כ"ב
(ג)]

א"כ מה
סוכס"מ

שביעית מה
מ"ז סוכס"מ
קדושין מה
לכמות (ג)

תוספתא
ס"ה

דכ"ה ד

אסוף

רבינו הגנאל

מזבח שיקדש מכלים
י"ן לעבודת כוכבים
לפס א א נ' י
דכתיב ק"א בחיוב
ובא"ב פריצים והללוה
אלא מן הכלים שהזינות
אזוהיה לל"ס לאו בני
דעת ניבתי ולא דריית
גדוהו ונאמר דכתיב
הבנו ואמר מר שנגנום
והוא אין אורן אומר רב
שאנו שלו אלא כיון
דעבד ביה משעה אדם
ש"מ העושה מעשה
אפילו בדבר שאינו שלו
אסור: אומר משמיה
דרי' ויתן אע"פ שאמר
המשתדל לקדש עולם
לא אסור דהרי בו
לשום עבודת כוכבים
בורת שחין ומערת
אסור וכן אע"פ שאמר
המשתדל לבעלי היום
לא אסור עשין חלופין
לעבודת כוכבים מירוש
נתנם ולקח בחילופם
עבודת כוכבים אסור
ר' ישמעאל בר' יוסי
ורבנן פליגי דהו אסור
בחלופין אסורין חלופין
חלופין מותרין שנאמר
הוא הוא ולא חלופי
חלופין והו אסור אפי'
חלופי חלופין אסורין
שנאמר ויהית חרס
כמורה כל שארית מהיה
סוף דהו כל כמורה כ'
הוי עבודת כוכבים
ושביעית שני כחובין
הבאין כאחד כו' כתב
הכא והיית חרס ותתיב
ב' שביעית חרס היתה
בחיובת תהא כל
שחתה מריס פגמה הרי
דוא כמורה כו' ובכר
פירשנה בס' קדושין
ובתולה וספיק' ואידך
קסברי שני כ' ובי'
חבאין כאחד מלמדין
(ה) ואלא ל"ג מלמדין רמי
איכא למיסר דהו רמי
ישמעאל בר' יוסי ורבנן
דפירשין פלוגתיהו בהא
סילתא בהדיא: **כתנני**
שאנו חוקנים ברוסא
אם אין רצונו בעבודת
כוכבים מפני מה אינו
מכבילה אסור לתן אילו
לרבר כו' • הרי שאנו
פליסמין חוקנים ברוסא
אם אין רצונו בעבודת
כוכבים מפני מה אינו
מכבילה אסור לתן אילו
לרבר שאין העולם צריך
לי הוי עובדין הרי הוא
מכבילה הרי הן עובדין

שאל פלוספוס אחד את ר"ג כתוב בתורתכם • פי' ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה
ואין מתקנא בה אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך בשור ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מגדל לו
את הכלב והעלה לו שם על שם אביו וכשהוא נשבע אוכר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס
על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס אמר לו כלב אתה קורא אותה והלא יש
בה ממש אמר לו ומה ראית אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודת
כוכבים לא נשרף אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך ב"י שסרחו עליו מדינת כשהוא עושה מלחמה עם
הררים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם הררים הוא עושה א"ל כלב אתה קורא אותה מה אתה
קורא אותה א"כ יאבדנה מן העולם אמר לו אילו לרבר שאין העולם צריך לו הוי עובדין הרי הוא מכבילה הרי
הן עובדין לחמה וללכנה לכוכבים ולמזלות לאמיקיס ולגאווית יאבד עולמו מפני שושים וכן הוא אומר
לחמה וללכנה לכוכבים ומזלות וישעיהו צריך לתן יאבד עולמו מפני שושים וכן הוא אומר
שקלקלו עתידין ליתן את הדיון והיינו דאמר ריש
שאל פלוספוס אחד את ר"ג כתוב בתורתכם • פי' ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה
ואין מתקנא בה אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך בשור ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מגדל לו
את הכלב והעלה לו שם על שם אביו וכשהוא נשבע אוכר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס
על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס אמר לו כלב אתה קורא אותה והלא יש
בה ממש אמר לו ומה ראית אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודת
כוכבים לא נשרף אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך ב"י שסרחו עליו מדינת כשהוא עושה מלחמה עם
הררים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם הררים הוא עושה א"ל כלב אתה קורא אותה מה אתה
קורא אותה א"כ יאבדנה מן העולם אמר לו אילו לרבר שאין העולם צריך לו הוי עובדין הרי הוא מכבילה הרי
הן עובדין לחמה וללכנה לכוכבים ולמזלות לאמיקיס ולגאווית יאבד עולמו מפני שושים וכן הוא אומר
לחמה וללכנה לכוכבים ומזלות וישעיהו צריך לתן יאבד עולמו מפני שושים וכן הוא אומר
שקלקלו עתידין ליתן את הדיון והיינו דאמר ריש

הגהות הבידי' (ה) נמרא אל"ל מכלים כ"ל וזאת ו' נמקת: (ב) רש"י ד"ס (מטוין וכו') חל"ל אפי' • י"כ פי' האשה שכתב ממנה: (ג) ד"ה אל"ל וכו' • גזרס כ"ל לפי וכו' ובתנחומא: י"כ וכן הוא בויקרא רכס ט"ף כו
כ"ג ובתנחומא רכס פתח ט"פ מ' •

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

אסוף אסף - כלומר האכלה את הכל בתמיה : **אסף אדם וכסמס והמכשלות הם הרשעים** - כל דברים שהרשעים נכשלים בהן: **והכרתי את האדם** - בתמיה שהיה אף לאדם הן עובדין : **אגריפס שר נבא** - עובד כוכבים היה ממונה על ראשי גייסות ובימי אגריפס המלך היה :

אין מתקנא כס - אשתו הראשונה תורה אור

אינה מקפדת [כל כך] לשנות את המנהגים **אסוף אסף** כל מעל פני האדמה נאם ה' **אסף אדם** ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים [וגו'] וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדם מן העולם והלא לאדם הן עובדין **והבבתי את האדם מעל פני האדמה [וגו']** שאל אגריפס שר צבא אכלה הוא אל קנא כלום מתקנא אלא הכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר אמר לו אמשול לך משל למח"ד לאדם שנשא אשה על אשתו חשוכה ממנה אין מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה **אל וזנן לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא** והא קחיונן גברי ראוילי כי מחברי ואחר כי מצמדי מ"ש אמר לו אמשול לך משל למח"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם את שבת והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששומה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו אף כך יסורין בשעה שמשגרון אותן על האדם ולא תצאו אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים ואחר יסורין דין הוא שלא נצא וחורין ואומרים וכי מפני ששומה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב **והעלם רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן** א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודת כוכבים באחרין רבי מצמדיך עלמא למטרא מתחוי להו בהלמא ואמר להו **שחמו לי גברא ואייתו מטרא שחמו לה גברא ואתי מטרא א"ל השתא** *אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

לוקחין גת בעושה : **אט"פ** שנטול בידו ונותן לתפוח אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור כך **(ל)** הניכיל ויש ספרים שגורסין שאינו והוי סיפא פירוש דרישא אבל איתן ספרים שגורסין ואינו בוי"ז וא"כ נשמע דין אחר שאפי' נגע עובד כוכבים בקלות המזק מן הגת וירד לבור אינו נאסר וקשיא אמאי חלטיך למיתמי אפי' שנטול בידו ונותן לתפוח הא מסיפא שמעינן יותר שאינו נעשה יין נסך כלל עד דחטיב לבור וי"ל דלא זו אף זו קמ"ל דא"ל תנא *סיפא לגביה דרישא דלא תימא דמיתמי לתפוח כשהכל נאסף אל התפוח הוי כאלו ירד לבור קמ"ל סיפא דירד לבור דוקא : **ירד לבור** מה שבבור אסור - פ"ה אם נגע בו עובד כוכבים אחרי כן משמע מתוך פירושו דר"ל והשאר מותר ואפי' יגע בו עובד כוכבים וכן נראה דנימא דקמי' סיפא דומיא דרישא דנתיבא לתפוח מיירי בנגיעה אף מותר דסיפא מיירי בנגיעה אבל אין לפרש דר"ל והשאר מותר שאינו נאסר כשנגע העובד כוכבים בזה שבבור ט"ל לנוק אבל ודאי אם נגע העובד כוכבים הוי אסור במגע עובד כוכבים השפיר הוי קרי' יין כיון שנתן הכל אל התפוח דא"כ כי מקשה מינה בגמ' לרב הונא דאמר כיון שסתמיל לימשך עושה יין נסך ליטגי ליה דרב הונא חיירי במגע עובד כוכבים דמתני' נמי הכא חסרה דלא שריא השאר אלא ט"ל לנוק וכו' דמקשי מ"מ ספיר דסמוך אהא דשמע' ליה לרב הונא דאית ליה בס"ב (לקמן עב.) דלנוק חבור ובמתניתין משמע דלנוק אינו חבור מוקף שרי השאר סבגה דא"כ הוה ליה לתלמודא לחתוי מלחיה דרב הונא דלקמן כיון דמכת דהיא פריך לכן נראה כפי' רש"י דמייירי מתניתין דהשאר מותר אף בנגיעת עובד כוכבים והשתא כיומא דליכא לגמרי בגמ' דמתניתין לא מיירי במגע עובד כוכבים ורב הונא חיירי במגע עובד כוכבים דע"כ מתני' נמי מיירי במגע עובד כוכבים כדפרישית ור"ל פ"י דודאי מיירי במתני' בלנוק נמי ואשמעינן שהשאר אינו נאסר מטעם לנוק מוקף אמר ענה בגמרא לא שנו אלא שלא החזיר גרגוזית לגת פ"י וזו מותר שאינו נאסר מטעם לנוק בר לנוק ופריך גרגוזית גושה במאי בר לנוק נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של מכחו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

מתסורא ומשני בלנוק חלמא מתני' נמי מיירי בלנוק כדפרישית ורשב"ס פ"ה מה שבבור אסור אף בלא נגיעת עובד כוכבים מטעם כמו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב.) וה"ל מכת דריכתו בגת נמשך היין וירד לבור והשאר מותר שאינו נאסר מכתו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בלנוק כדפרישית : **והשאר** מותר שנטול לאו דכתיב **אשר הלך ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לפוררן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב **אם ללצים הוא יריב ולענוים יתן חן** *בא למטא פתחין לו בא למתד מסייעין אותו : **בתנ"י** לוקחין גת בעושה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח **(ה)** ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר : **דורכין** עם העובד כוכבים בגת אבל**

השמי נאסר כ"ח מ"ח

דברים כ"ח

שבת ק"ה

ש"ס

ש"ס

ש"ס

קא

יט וּבָאתְ אֶל-הַתְּבָה אִתָּהּ וּבְנֵיהָ וְאִשְׁתֶּךָ וְגִישֵׁי-בְנֵיהָ אִתְּךָ: וּמִכָּל-הַחַי מִכָּל-
 כ בֶּשֶׁר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֶל-הַתְּבָה לְהַחֲיֵת אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִי: מִהָעוֹף
 לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יִבְאוּ
 כא אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת: וְאִתָּה קַח-לָךְ מִכָּל-מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה

ותיעול לחיבתא את.
 ויבנה ואתתך ויגשי בניך
 עמך: יט. ומכל חיי.
 מכל בשרא. תרין מפולא.
 תעיל לחיבתא לקיימא
 עמך. ויבנה ויבנה ויבנה:
 כ. מעופא לזוהי ומן
 קעירא לזנה. מכל רחשא
 ויבנה ויבנה ויבנה. ותקנוש לתתך. ויהי

רס"ג (יט) להחיות, לחיות.

(יט) ומכל החי, אפילו שדים³⁰. שנים מכל, מן הפחות שבהם³¹ רש"י

לא פתחו משנים, אחד זכר ואחר נקבה³².
 (כ) מהעוף למינהו, אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם.

ומאליהן באו, וכל שהתיבה קולטתו הכניסם³³.
 30 כ"ד לא, יג: אפילו רוחות. 31 מן הפחות שבהם, כ"ד: "מכל מין
 ומין שבהם". 32 כ"ד י"ג כ"ג הוספה זו: "להחיות אתך, שלמים ולא נרופות".
 — והוא בזכרים קטני, א. 33 סנהדרין קח, ב.

ומלח והקמותי שאקיים את שבעתי. והקרוב אלי שזאת הברית ראביע
 רמז לקשת. וטעם ברית הסכמה, ודבר שבחרו שנים, והוא מזרח
 ברז לבס איש (ש"א יז ח)²⁴. והמלה בסמוך ובמזרח שוה²⁵, וכן
 שכית יעקב (תהי פה ב). וכנותיו בשכית (במד' כא כט). וי"א
 שברית גבול כרות²⁶.

(יט-כ) ואחר שאמר שנים, כיאר שיהיו זכר ונקבה. ואחר שאמר
 כלל מכל החי. מכל בשר. פרט אח"כ מהעוף למינהו, מן הבהמה
 למינה, ומכל רמש שהוא על האדמה. זה כלל לחיות השרה, וכן
 קטן וגדול שהוא נולד מזכר ונקבה. ויצאו כל הנולדים כלי
 החתכות שנים, וכן חיות המים שגם הדג יקרא בשר. והעד
 שאמר משה ואחא אמרת בשר אחן להם, הצאן ובקר וגוי, אם את
 כל דגי הים (במד' י"א כא — כב). ומלח תביא אל התיבה. מצוה על
 נח שלא יעזבם רק יביאם עמו להחיות זרע כל מין. ומלח יבואו
 אליך. שהם יבואו מעצמם, ולא ייגע לכקש אותם כאיים ולצוד

סופר על כך. 24 מן בור, ששני צדדים כוורים וכותרים בזכר מתוך הסכמה
 הדדית. 25 המלה כריה היא שוה כנסמך ובנפרד. 26 ברית מן חתר, כרת.

ממי המכול אתה וכל אשר אתך, אקיימנו לך, ובאת אל התיבה, רד"ק
 שאמרתי לך שתנצלו בה ממי המכול. אתה ובניך, מכאן סמכו
 רד"ל³² שלא שמשו מטתם נח ובניו כתיבה שהרי הפרידס הכתוב
 כביאתם אל התיבה, שאמר אתה ובניך ואשתך ויגשי בניך, וכן
 היה ראוי לו שיחוש וידאג להשחתת העולם ולא יתעסק בתאות
 הגוף אלא במאכל כדי לחיות.

(יט) ומכל החי מכל בשר, מאשר ביבשה. שנים מכל, ר"ל שיהיו
 זוגות ואחר כך פירש הזוגות ואמר: זכר ונקבה יהיו, תביא אל
 התיבה, אחר שיבואו מעצמם לפני התיבה תכניסם אתה אל
 התיבה, והאיך יבואו מעצמם, שיעיר האל את רוחם שיבואו אל
 התיבה כמו שיבואו ככת הדמיון אל מקום המרעה כשיצו
 לאכול ואל מקום המים כשיצו לשתות. להחיות אתך, להחיותם
 אתך שתזמין להם מאכלם יום ביום.

(כ) מהעוף למינהו, מכל מיני העוף. וכן: ומן הבהמה למינה,
 ובכללה היתה כי חיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה³³. יבאו,
 מעצמם יבואו אליך לפני התיבה ואתה תכניסם. להחיות,
 פירשנהו³⁴.

(כא) ואתה קח לך, כיון שיבואו אליך להחיותם צריך שתזמין
 32 סנהדרין קח, ב. כ"ד לא, יב. 33 חולין ע, ב. 34 בטוק יט.

רמב"ן (יט) מכל בשר וגוי, ירוע כי החיות רבות מאד, ומהן גדולות מאד
 כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד גם
 מעוף השמים מינים רבים אין להן מספר, וכמו שאמרו רבותינו²³
 מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם,
 ולעופות טהורים אין מספר. והנה יצטרך להביא מכלם שיולידו
 כמותם וכאשר תאסוף כלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה לא
 תכיל אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה, אבל הוא נס
 החזיק מועט את המרובה²⁴, ואם תאמר יעשנה קטנה ויסמך על
 הנס הזה, ראה השם יתברך לעשותה גדולה כדי שיראו אותה בני
 דורו ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול וכנסו הבהמה
 ויהי ועוף לתוכה, אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה
 למעט כנס כי כן הדרך ככל הניסים שכתורה או בנביאים
 לעשותם מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים. ואל
 תתפתה לאמר²⁵ כי היו שלש מאות אמות באמות איש נח והיה
 גדול, שאם כן היו גם האנשים גדולים, גם החיה והעופות כדורות
 ההם גדולים עד שלקה העולם במבול. ועוד כי האמות אמות
 התורה הנה²⁶, תביא אל התיבה להחיות אתך, צוהו שיתעסק
 ויעזור אותם בכניסתם בתיבה וישתדל בהם שיחיו, כאשר ישתדל
 בנפשו.

(כ) שנים מכל יבאו אליך להחיות, הודיעו כי מעצמם יבאו לפני
 שנים שנים ולא יצטרך הוא לצוד אותם כהרים ובאיים, והוא
 יביאם בתיבה אחרי כן. ובמעשה²⁷ פירש שבאו זכר ונקבה וזה
 היה בכללם. אחרי כן²⁸ צוהו שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה
 שבעה, ובאלה לא אמר שיבאו אליו אלא שהוא יקח אותם, כי
 הבאים להנצל ולחיות להם זרע באים מאליהם, אבל הכאים
 להקריב עולות לא גזר שיבאו מעצמם להשחט, אבל לקחם נח,
 כי הצואה של שבעה שבעה היתה כדי שיוכל נח להקריב מהן
 קרבן²⁹. וטעם הטהורה, הקב"ה פירש לו סימני הטהרה. אבל
 הכתוב יקצר לומר הטהור על פי התורה. ורש"י כתב את שעתידה

23 חולין סג, ב. ויש: מאה. 24 כ"ד ה, ה. 25 כ"ד י"ג האבן עזרא
 (בפסוק טז). 26 ע"י עירובין ג, ב. 27 להלן ז, טו. 28 להלן
 ח ב-ג. 29 וכשרו מוסף: וצ"ל לפיודשו (של הרמב"ן) זמן הבהמה
 אשר לא טהרה היא הכתוב אחריו וז' (כ) לאו אהוקה לך דלעיל וכתוב

חזקוני (כא) מכל מאכל, לפי שיהא שם מכל האוכלים צריך לאסוף מכל
 המאכלים, שיש שאינו אוכל ממאכל זה ואחר אוכלו.

ספרגו (כא) ואתה — עתה¹³ — קח... מכל מאכל, מאכלים שונים
 למינים שונים¹⁴.

13 בכ"ד חפר. 14 ע"י אבן עזרא וחזקוני.

מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיֵּשֶׁם מְרֹאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחְלֵם וַהֲגָה סֵלֶם
מִצֵּב אֲרֶצָה וְרֹאשׁוֹ מִגֵּיעַ הַשְּׁמִימָה וַהֲגָה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלֵים וַיִּרְדִּים בּוֹ:

מֵאֲבְנֵי אֶתְרָא. וַיִּשְׁוִי
אִסְדוֹהֵי וַיִּשְׁכֵּיב בְּאֶתְרָא
הַהוּא: יֵב. נַחְלָם. וְהָא
סוֹלְמָא נַעֲיֵץ בְּאַרְעָא,
וַיִּרְשִׁיעָה מִטִּי עַד צִית שְׁמִיָּא. וְהָא מִלֵּאכֵי דְהִי, סֵלְקִין וַנְחִיִּין בֵּיהּ:

כמו שמפורש בפרק גיד הנשה⁸. כי בא השמש, היה לו לכתוב רש"י
"ויבא השמש" וילן שם, כי בא השמש, משמע ששקעה לו חמה
פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם⁹. וישם מראשותיו, עשאן¹⁰
כמין מרוב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו
מריבות זו עם זו, וזאת אומרת: עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת
אומרת: עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת¹¹, וזהו שנאמר:
ויקח את האבן אשר שם מראשותיו (פסוק יח). וישכב במקום
ההוא, לשון מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששמש
בבית עבר לא שכב בלילה¹², שהיה עוסק בתורה.
(יב) עלים וירדים, עולים תחלה ואחר כך יורדים¹², מלאכים
שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי
חוצה לארץ ללוותו¹³.

נתקמעה לו (רש"י חולין צא, ב). 8 חולין צא, ב. וראה להלן רש"י בפסוק יז.
9 ב"ר סח, י. 10 שם יא. 11 חולין צא, ב. 12 חוקשה לו דהוה
ליה למימר תחלה יירדים ואח"כ עולים רמא דירת המלאכים בשמים (נחלת יעקב).
13 ב"ר סח, יב.

(יב) ויחלום, וירא חלום, והנה סלם, וכאלו סולם.

(יב) מוצב, על ידי אחרים, נצב (פסוק יג) מעצמו, וכן נגש אל
הערפל (שמות כ כא), מעצמו. מוקטר ומוגש (מלאכי א יא), על
ידי אחרים. וכן אשר [אתה] מראה בחר (שמות כה מ), אחרים
הראו לו, אבל נראה (לעיל יב ז) מעצמו. עולים וירדים, לפי
הפשט² אין לרקדק במה שהקדים עולים ליורדים, שכן דרך ארץ
להזכיר עלייה קודם ירידה³.

2 ראה רש"י. 3 ע"י חוסי' פסחים כ א ד"ה יכנס.

(יב) והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי
אלהים עולים וירדים בו, הראהו כחלום הנבואה כי כל הנעשה
בארץ נעשה על ידי המלאכים והכל בגזרת עליון עליהם, כי
מלאכי אלהים אשר שלח ה' להתהלך בארץ¹ לא יעשו קטנה או
גדולה עד שזוכם להתיצב על אדון כל הארץ לאמר לפניו התהלכנו
בארץ² והנה יושבת בשלוה או מלאה חרב ודם, והוא יצוה

1 וזכיה א"י. 2 שם יא.

רבים⁶ בעדו ובעד עמוס וכספר עמוס מבואר⁷. ועל דרך הפשט ראבי"ע
לא יתכן להיות ויפגע, כמו אל תפגע בי (ירמיה ז טז)⁸, כי לא
מצאנו במקרא שנקרא השם מקום⁹. ואל תשים לבך לדרש
ממקום אחר (אסתר ד יד)¹⁰, כי איננו כלל על השם, ומלת אחר
לעד¹¹, מאבני המקום, טעמר אחת מאבני המקום. מראשותיו,
לשון רבים, כמו מרגלותיו (רות ג ד, יד), והתימא מרכ שמואל¹²,

שערב חלומות בני אדם עם חלום הנבואה.
(יב) ודרך סלם להיות סמל¹³, או על מספר סיני¹⁴ דרש הוא. וה"ר
שלמה הספרדי¹⁵ אמר כי סלם רמז לנשמה העליונה. ומלאכי

בקרש. 6 עמוס. 7 ואל הדרשו בית אל, וזכה אל לא תוסיף עוד להנבא כי
מקדש מלך הוא וזכה ממלכה הוא (עמוס ה, ה; ז, יא). 8 לשון תפילה וכקשה.
9 שאפשר יהיה לפרש כפשוטו: ויפגע במקום — התפלל לה', וראה רש"י בשם חז"ל.
10 הדרוש ממקום — מהשם. 11 אי אפשר לומר על ה' אחר. 12 רב
שמואל בן חסני גאון חותנו של רב האי גאון. וראה הקדמת הראב"ע דרך ראשונה
ושלישית. 13 סלם — בהיפוך מקום האוהיות הוא ספל. הדרשוהו לצלמו של
נבוכדנצר (ב"ר סח, יט-בא). 14 סלם וסיני בגימטריא שווים=130. ודרשוהו
על מעמד הר סיני (ב"ר סח, טז). 15 ר' שלמה אבן נביוול.

(יב) והנה מלאכי אלהים, בי דטמיכי, והשינוי ויפגעו בו מלאכי
אלהים (להלן לב ב), ופרש"ש² אותם מלאכים שכארץ לא יצאו
עמו חוצה לארץ. וזה שחיבר המסורת ויפגעו בו מלאכי אלהים,
אותם עצמם שנפרדו ממנו כשיצא חוצה לארץ באו אצלו
כשנכנס לארץ.
רש"י להלן שט.

חרונה (לעיל כז מג), וכתוב לאלתר: קום לך פדנה ארם וגו' (שם
כח ב).

(יא) וילן שם, בעל כרחו, שהרי בא השמש, וכדאמר רב יהודה⁹:
לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב, אבל אם לא בא השמש
היה הולך כפי היכולת כדי להרחיק מעשו. ויקח מאבני המקום,
מאבני המזבח שיצחק אביו נעקד עליו, ופרש"י שכולן נעשו
אחת, ונמצא בהגדה¹⁰ רמז לו כהן שתהא מטתו שלימה, וי"מ¹¹
ויקח אבן אחת מתוך אבני המקום והיינו דכתיב לאלתר: ויקח
את האבן אשר שם מראשותיו (להלן פסוק יח). וישכב במקום
ההוא, ולא על כרים וכסתות אף על פי שהיה קרוב לעיר,
כדכתיב: ואולם לח שם העיר לראשונה (פסוק יט), אלא לפי
שהיה רוצה להשכים בבקר, כדכתיב: וישכם אברהם בבקר
(לעיל כא יד), ואם היה מתאכסן בתוך העיר לא היה יכול לצאת
בהשכמה שהשערים סגורים. ד"א לכך שכב חוץ לעיר לפי
שמקום מבוא העיר היה נעלם, כדכתי' בשופטים גבי לח: הראנו
נא מבא העיר (שופטים א כד)¹², ולא היה יכול אדם לעמוד על
פתחה.

(יב) עולים וירדים בו, עולים תחלה ואחר כך יורדים, ונשארים

9 פסחים ב, א. 10 לא מצאנו אלא בפי' התוספות, וכתוב שם: "רמז שיהיה
מטתו שלימה שהיה יעקב אומר אבי אבא לא דרו לו כי אם שתי נשים והיו לו יצחק
וישמעאל, אבי לא נשא כי אם אפי' והוליד עשו, אי"כ יש לי לירא שיצאו ממני רשעים
כי יהיו לי ד' נשים ורמז לו המקום שיהיה מטתו שלימה". 11 וראה פירוש הרשב"ם.
ראבי"ע, ובכור שור. 12 ראה רש"י שם.

ליום אחד מבאר שבע והיה ערב ולן שם כי לא יכול ללכת יותר ר"ק
באותו יום כי כבר בא השמש בבואו במקום. ונפתחה בית
במקום ליריעת המקום שהיו לנים שם הבאים מבאר שבע. ויקח
מאבני המקום, אחת מאבני המקום¹ כי לא נכנס בעיר ללון בה
אלא לן חוץ לעיר בשדה ושם אבן אחת מראשותיו וישכב שם.
(יב-יג) ויהלם, והנה סלם, רכו הדעות בפתרון החלום הזה בדברי
דברותיו ז"ל וכדברי זולתם, יש אומרים² כי מעמד הר סיני הראה
לו מספר אותיות סלם כמספר אותיות סיני³. מוצב ארצה וראשו

1 ראה רש"י. 2 ב"ר סח יב בשם רבנן בשניים. 3 ראה ב"ר מהר"ח אלבק

ברחוב אל תלן" (שופטים יט כ). מאבני המקום, שהיו מוכנות ספורנו
שם לאורחים לאכול ולשכב עליהם.

3 י"ג: ולשחות.

מלכים ב

פרק ב

א ויהי בהעלות יי את אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן הגלגל: **ב** ויאמר אליהו אל אלישע שב נא פה כי יי שלחני עד בית אל ויאמר אלישע חי יי וחי נפשך אם אעזבך וירדו בית אל: **ג** ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום יי לקח את אדניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו: **ד** ויאמר לו אליהו אלישע שב נא פה כי יי שלחני וירחו ויאמר חי יי וחי נפשך אם אעזבך ויבאו וירחו: **ה** ויגשו בני הנביאים אשר בירחו אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום יי לקח את אדניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו: **ו** ויאמר לו אליהו שב נא פה כי יי שלחני הירדנה ויאמר חי יי וחי נפשך אם אעזבך וילכו שניהם: **ז** וחמשים איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק ושניהם עמדו על הירדן: **ח** ויקח אליהו את אדרתו ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה: **ט** ויהי כעברם ואליהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחה אלי: **י** ויאמר הקשית לשאל אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה: **יא** ויהי המה הלכים הלוך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים: **יב** ואלישע ראה והוא מצעק אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים: **יג** וירם את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על שפת הירדן: **יד** ויקח את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו ויכה את המים ויאמר איה יי אלהי אליהו אף הוא ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו אלישע: **טו** ויראהו בני הנביאים אשר בירחו מנגד ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע ויבאו לקראתו וישתחוו לו ארצה: **טז** ויאמרו אליו הנה נא יש את עבדיך חמשים אנשים בני חיל ילכו נא ויבקשו את אדניך פן נשאו רוח יי וישלכוהו באחד ההרים או באחת הגאיות ויאמר לא תשלחו: **יז** ויפצרו בו עד בש ויאמר שלחו וישלחו חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאהו: **יח** וישבו אליו והוא ישב בירחו ויאמר אליהם הלוא אמרתי אליכם אל תלכו: **יט** ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדני ראה והמים רעים והארץ משפלת: **כ** ויאמר קחו לי צלחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו: **כא** ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר כה אמר יי ופאתי למים האלה לא יהיה משם עוד מות ומשפלת: **כב** וירפו המים עד היום הזה כדבר אלישע אשר דבר: **כג** ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרנן עלה קרנן: **כד** ויפו אחריו ויראם ויקללם בשם יי ותצאנה שמים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים: **כה** וילך משם אל הר הכרמל ומשם שב שמרון:

לח א ב ב ד מ"י ט"ד
מכ"י חבל סלכ"ג
סמ"ג ע"ג כ"ג

ל"ח ח"מ"י ע"ס הלכה ב

ע"י במהרה"ח

[יוסא נ"י פ"ט ע"ג]

הגרות הב"ח
(א) ב"ב ר"י יאשיה סבר
מי כתיב ולא יעבד אש
לא יעבד כתיב וי' יונתן
סבר מי כתיב אש לא
יעבד אש לא יעבד
כתיב וי' יאשיה אש
לשעבר : (ב) רש"י ד"ס
מי כתיב וי' יאשיה
דכתיב אש לא יעבד :

איתן מושבך ושים בטלע קנך - אלמא איתן הוא סלע : מוסרי
ארץ - הם הרים וכל הר של אבנים הוא : סטוף יסן - ולא שהובא
קרקעיתו מחדש מקרקע אחריתי : גוי מעולם סוף - הייט יסן :
מחללה טוף - דכתיב בה ממול ערשו (ויקרא ה) : כולי עמלא לא

הוא : שלא דבר בפיו - דלא כתיב אלף ויראם באזכרו או בעקבותיה
שפטים כדלקמן : ונרעו - כדלמדין שאין מולך המות שולט בהם :
עליוסו פרעס - כדכתיב ויזו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו :
אינו ניווק - אותו היוולד לדרך : עד פינודס של פיר - שהוא יולא
תורה אור ממנה והוא בבית המילון שכתוב

איתן מושבך ושים בטלע קנך ואומר יידישענדיג אמה וזכרים לבתי העיר :
שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסרי מוסרי מוסרי : כי ליניסה דכנל - מקום הוא ובו
ארץ אחרים אומרים מנין לאיתן שהוא יסן
שנאמר ונ"י איתן הוא גוי מעולם הוא ירמיה
ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה : מ"ש גמר
עריפה עריפה מחמאת העוף : ומקומה
אסור מלזרוע ומליעבד : ת"ד א"ש לא יעבד
בו ולא יורע לשעבר דברי רבי יאשיה רבי
יונתן אומר להבא *ר"ב אמר להבא דכ"ע
לא פליגי דכתיב ולא יורע כי פליגי לשעבר
רבי יאשיה סבר מי כתיב ולא (א) יעובד
ורבי יונתן מי כתיב אשר לא יעבד ורבי
יאשיה אשר לשעבר משמע ור' יונתן אשר
רבייא הוא : ומותר לסרוק שם ששון
ולנקך שם אבנים : ת"ד אשר לא יעבד
בו ולא יורע אין לי אלא זריעה שאר עבודות מנין תלמוד לומר אשר לא יעבד
בו מכל מקום אם כן מה ת"ל ולא יורע לומר לך מה זריעה מיוחדת

אלה סמקוס - שכתביו המיס הרעים
היתה פרנסותו להביא מים ולמכור :
מקטני חמסו - שהיו דוחקים שפסקה
פרנסתם בשביל שנתרפו המים :
ודגמס - קטנים ממש הם ועל שם
מקומם נקראו נערים שהיו מן
נעורן : סכא מפרס מקומן - יריחו :
ליכוו

כל שהיא בגופה של קרקע אף של קרקע ואימא אשר לא יעבד
אין מידי ארדינא לא אשר רבייא הוא : זקני העיר רחצין ידיהן כי : ת"ד זב"ל זקני העיר הדיא
הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנתל שאין ת"ל הערופה ומה ת"ל הערופה
על מקום עריפתה של עגלה ואמרו ידיו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו וכו' על לבנו עלתה
שב"ד שופכין דמים אלא לא בא לידיו ופטרנוהו בלא מוונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא ליה תניא היה
ר"מ אומר "כופין ללויה ששכר הלוייה אין לה שיעור שנאמר ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו
לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד וכתיב ויראם את מבוא העיר ומה חסד עשו עמי שכל
אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה
לזו היא שמה עד היום הוזה תניא היא לזו שצובעין בת חבלת היא לזו שבא סנהדיב ולא בלבלה
נבוכדנצר ולא החריבה ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה
עליהן יוצאין ח"ץ לחימה והן מתים והלא דברים ק"ו ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך כרגליו גרם
הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות מי שעושה ליה ברגליו על ארץ כמח וכמה במה הראה להם חוקיה
אמר בפיו עקם להם ר' יוחנן אמר באצבעו הראה להם תניא כוותיה דר' יוחנן בשביל שבנעני זה הראה
באצבעו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות *אמר רבי יהושע בן לוי המהלך בדרך ואין לו לוייה
יעסוק בתורה שנאמר ונ"י לוייה תן הם לראשך וענקים לנגרותך ואמר ר' יהושע בן לוי בשביל ארבעה
פסיעות שלחה פרעה לאברהם שנאמר ויצו עליו פרעה אנשים וגו' שנתעבד בכנוי ארבע מאות שנה
שנאמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה אמר רב יהודה אמר רב כל המלות את חכירו ארבע אמות
בעיר אינו ניווק רבינא אליה לרבא בר יצחק ד' אמות בעיר מטא לידיה היוקא ואיתציל ת"ד יתב לתלמיד
עד עיבורה של עיר חבר לחבר עד תחום שבת תלמיד לרב אין לו שיעור וכמה א"ר ששית יעד פרסת ולא
אמין אלא רבו שאינו מובתק אבל רבו מובתק שלשה פרסאות *רב כהנא אליה לרב שמי בר אשי
מפוס נהרא עד כי ציניתא דכנל כי מסו התם אמר ליה ודאי דאמריהו הני ציניתא דכנל משני אדם
הראשון איתגהו א"ל אדברתן מלחא דאמר רבי יוסי בר' חנינא מאי דכתיב בארץ לא עבר בה איש ולא
ישב אדם שם וכו' מאחד שלא עבר היכן ישב (ומאחר שלא ישב היכן עבר) אלא ארץ שגור עליה אדם
הראשון לישוב נתישבה ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה *רב מרדכי אליה לרב איש מהתגרוניא
ועד כי כפי ואמרי לה עד בי דורא אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר אבל שאינו מלוה ומחלות כאילו שופך
דמים שאילמלי ליווהו אנשי ירחו לאלישע לא גירה דובים לחינוקות שנאמר ויעל משם בית אל והוא
עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרה עליה קרה אמרו לו עלה שתקרחת
עליו את המקום מאי ונערים קטנים אמר ר' אלעזר ישכנועוהו מן המצות קטנים שהיו מקטני אכנה תנא
נערים היו ובזבוזו עצמן כקטנים מתקף לה רב יוסף *ודלמא על שם מקומן מי לא כתיב נאדם יצאו גדודים
וישבו מארץ ישראל נערה קטנה וקשיא לן נערה וקטנה ואמר ר' פדת קטנה דמן נעורין התם לא מפרש
מקומה הכא מפרש מקומן ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה' מה ראה אמר רב ראה ממש כדתניא
רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני ושמואל אמר ראה
שכולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים ורבי יצחק נפתח אמר בלורית ראה להן כאמוריים ורבי יוחנן
אמר ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה ור"מא בורעיהו ניהוה היה אמר רבי אלעזר לא במ
ולא בורעם עד סוף כל הדורות : ותצאנה שתיים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים

נ"י אפר רבא כ"א
נילוס

ספסוס א

עירובין נה

מס"א א

כ"אש"י י

ס"ט טו

כ"אש"י א

ירמיה ב

י"א ל"ג

[ב"ב"א לא ע"ס]

מלכים ב

[מגילת יד']

מלכים ב

ס"ט טו

מגילת יד'

מלכים ב

מלכים ב

רב

אוצר החכמה

יספיק לו לכל הדרך ומוטב לאכל עתה לשובע כנ"ל.

ב. ב. בסוטה מ"ו ב' ותצאנה שתיים דובים מן היער רב ושמאל ח"א נס וח"א נס בתוך נס מ"ד נס יער הוה דובים לא הוה מ"ד נס בתוך נס לא יער הוה ולא דובים הוה וליהוי דובים ולא ליהוי יער ומשני משום דבעיתי ולכאורה יפלא מאד דאחרי דבאמת הדובים לא היו ונעשו בריאה חדשה הלא ה' יכול לבראות ע"פ נס ברי' כזו שאינה יראה להזיק אפילו כשאינה סמוכה ליער, ול"ל לברוא יער, כדי שהחי' לא תתירא להזיק, ויל"פ ע"פ המבואר שם שאותן נערים שקילסו באלישע ה"י מפני שהמתיק את המים ועי"ז אברו פרנסתם להביא מים ממק"א ולמכור שם וזהו שאמרו שהקרחת עלינו את המקום, ואילו היו מאמינים שהכל בידי שמים היו יודעים שלא הפסידו כלום כי היד ה' תקצר והלא מה שנגזר להם מר"ה ודאי ישיגו וכשנגזר שתהא קרחה ממילא ה' נקרח גם בלא אלישע אולם אמונתם היתה רפוי', וכל החסרון האמונה ובטחון בהשי"ת הוא מפאת שהאדם רואה עולם כמנהגו נוהג ע"י סיבה ומסובב [והוא מש"כ ואנכי הסתר אסתיר פני שלא יהא ניכר השגחת השי"ת עלינו] וע"כ חושב שהקב"ה הניח עולמו להאדם וכל דאלים גבר, אולם באמת הכל השגחת השי"ת והכל נגזר על האדם בר"ה והטבע באמת הוא נס כלומר מעשה הקב"ה וגזרתו ומה שהכל נשתלשל ע"י סבה ומסובב ונראה טבעי זה הוא עצמו ג"כ נס כלומר מהשי"ת והשגחתו הוא שיהא הכל נראה כהנהגה טבעית כדי שיהא הבחירה חפשית אצל האדם וכנודע ונמצא שכל הנהגת השי"ת בהעולם הוא נס בתוך נס שהנס השני הוא שלא יהא ניכר הנס הראשון דהיינו ההשגחה וזהו שבא העונש דדובים להראות בזה שהעונש הא ראו בחוש שהוא מן השמים שהרי ה' נס ומ"מ נעשה עוד נס מהיער כדי שיהא העונש נעשה ע"פ הטבע של הדובים [דאחר שנעשה הנס דבריא דובים היו מזויקים באופן שיהי' יער שנעשה בנס כדי שההזיק יהי' טבעי]. מאאמו"ר שליט"א.

ד. (הפטרות וירא) ואשה אחת וגו', איתא במדרש (או"מ עמוד קמ"ה) שאשת עובדי' באה לשאול מאלישע אם השמן חייב במעשר וא"ל בעלך פרנס את הנביאים במים שאין חייב במעשר אף זה אין חייב במעשר וצריך ביאור וי"ל שנסתפקה מה ה"י הנס אם מהמעט שמן שהי' לה יצא עוד שמן וא"כ חייב במעשר או שנברא שמן חדש ואין זה שייך לגדולי קרקע וא"ל אלישע שאפי' אם מהשמן הזה יצא עוד שמן ג"כ א"צ לעשר דסוף סוף לא ינק מהקרקע והביא לה ראייה ממים שפטורין ממעשר אע"ג שבאין ג"כ מהקרקע וע"כ כיון שאין יונק מהקרקע פטור וא"כ גם זה פטור וכה"ג כתבו תוס' בשבת נ' ב' (ד"ה הטומן) דכצלים שמתרבין מאויר פטורין ממעשר.

(שם) לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך, צ"ע איך יעץ לה לשלם רבית נהי שבעלה ה'י מוכרח להלוות ברבית משום פקו"צ כי לא רצה להלוות לו בע"א כמש"כ התוס' בע"ז כ"ו ב' ד"ה אני אבל עתה שמשלמת רבית עוברת באיסור דאורייתא, ואפשר דכיון שאם לא תשלם לו הרבית הרי יקח את בני' לעבדים א"כ אינה משלמת זה עבור הרבית אלא משלמת לפדות את בני' ממנו ואין זה רבית וצ"ע.

(שם) ויגד לו לאמר לא הקיץ הנער. תיבת הנער לכאורה מיותר דהא בנער קיימין. וי"ל שבא לרמוז מ"ש בס' פענח רזא פ' בלק ובס' אמרי נועם מבעלי התוס' דלכך לא הקיץ לפי ששם את המשענת בדרך על כלב מת לנסות וחי הכלב וכ"ה בתוספתא דתרגום (ושם אי' ארי' מת) וכיון שהמשענת כבר עשה פעולתו שוב לא ה'י יכול להחיות את הילד, וזה רמז לא הקיץ הנער אבל הכלב הקיץ, ומש"כ ויגד לו לאמר י"ל תיבת לאמר הכונה שמה שלא הועיל משום שאמר לכולם שהוא הולך להחיות את המת כדאי' בירושלמי פרק חלק ואלישע א"ל כי תמצא איש לא תברכנו וגו' שישתוק ולפי שלא עשה כן לכך לא הקיץ הנער.

נדה ע' ב' מתים לעת"ל צריכין הזאה ג' וד' או אין צריכין וכ' תוס' וא"ת אמאי לא בעי הך בעיא על בן השונמית דקאי ב'י וי"ל שמא משום

רמב"ן מאזן לאזן, והס' בעלי הלשון שמדברים בו ויודעים אותו ומהם ראוי לקבלו. ואמר טוטפות ולא אמר טוטפת כעבור שהם בתים רבים כאשר קבלנו צורתם מן האבות הקדושים שראו הנביאים והקדמונים עושים כן עד משה רבינו, והנה שורש המצוה הזאת שנגיח כתב יציאת מצרים על היד ועל הראש כנגד הלב והמוח בטוטפות מפני המצוה הזאת שנטוינו בהם לעשות יציאת מצרים טוטפות בין עינינו, ובפרשת שמע והיה אם שמוע שנטוינו שנעשה המצות גם כן טוטפות. דכתיב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום על לבבך (דברים ו ו). והיו לטוטפות בין עיניך (שם ח). ולכן אנו כותבים גם שתי הפרשיות ההן לטוטפות שהם מצות הייחוד וזכרון כל המצות ועונשן ושכרן וכל השרש באמונה. ואמר בשל יד' והיה (לך) לאות על ידכה, ודרשו כו' שהוא שמאל שהלב נוטה לו. ועל דרך האמת מה שאמר הכתוב בעבור זה עשה ה' לי (לעיל פסוק ח), כי כמו זה אלי ואנוהו (להלן טו ב), יאמר כי בעבור שמו וכבודו עשה עמנו והוציאנו ממצרים, והיה זה לך לאות על זרוע עזך, כטעם כי תפארת עזמו אתה (תהלים פט יח), והנה האות כאות המילה והשבת, ובעבור שהכל בכלל הוא האות על היד העתיקו אבותינו ממה שפי הגבורה שיהיה בית אחד⁹, כענין שאמר הכתוב אחותי כלה (שה"ש ה א), בעבור שהיא מתאחדת וכולה מל"כ נתיבות, וכתיב שמאלו תחת לראשי (שם כ ו). ואמר ולזכרון בין עיניך (פסוק ט), שיונתו במקום הזכרון בין העינים שהוא ראשית המוח, והוא תחלת הזכרון ומעמד הצורות אחרי הפרדן מלפניו, והם מקיפים את כל הראש ברצועותיהם, והקשר שהיה על אחרית המוח המשמר הזכירה, ולשון בין עיניך באמצעות הראש לא מצד אחד, או ששם שרשי העינים ומשם יהיה הראות וכן ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברים יד א)¹⁰, ולפרש זה חזר ואמר¹¹ ולטוטפות לבאר שאין המצוה בין העינים למטה, אבל בגובה הראש מונחים שם כטוטפות, ואמר לשון רבים שהם בתים רבים כאשר קבלנו. ועחה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות עבודת גלולים בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא (ירמיה ה יב), ומהם מכחישים

כידעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים רמב"ן עג יא)¹², ומהם שיודו כידיעה ומכחישים בהשגחה¹³ ויעשו אדם כדגי הים¹⁴ שלא ישיגה האל בהם ואין עמהם עונש או שכר יאמרו עזב ה' את הארץ (יחזקאל ח יב). וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביהוד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשיגו ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים¹⁵, ותחזיקים עם זה התורה כלה, ולכן יאמר הכתוב כמופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח יח). להורות על ההשגחה כי לא עזב אותה למקרים כדעתם, ואמר למען תדע כי לה' הארץ (לעיל ט ט), להורות על החודש כי הם שלו שבראם מאין. ואמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ (לעיל ט יד) להורות על היכולת שהוא שליט בכל, אין מעכב בידי כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים, אם כן האחות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ותורה כלה, ובעבורה כי חקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דוה לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון¹⁶, והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת כאכילת חמץ ובעזיבת הפסח¹⁷, והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים כמזוזה, ושנוכזר זה כפינו ובבקר ובערב, כמו שאמר¹⁸ אמת ויציב דאורייתא ממה שפתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך (דברים טז ג), ושנעשה סכה בכל שנה. וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישחיתו ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים, כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתחון בענינה כבר הודה בחדוש העולם וכידעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה והאמין בכל פנות התורה מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם התפצים ביראת שמו¹⁹, ולפיכך אמרו²⁰ הוי זהיר במצוה קלה ככחמורה

3 רבתינו, ולא מנחם. 4 בפסוק שלפנינו, ואולי הכונה לפסוק ט: והיה לך לאות על ירך. 5 מנחת לו ב. 6 ברכינו בחיי: יאמר הכתוב מה שעשה ה' לי במצרים שיצאתי ממצרים כעבור שמו וכבודו היה, והוא כמו זה אלי ואנוהו שהוא השכינה עד היות העלינה, והכונה כי אין השכינה בישראל צורך הדינו כלבד כי אם צורך גבורה. 7 כי בשניהם אות נבית (אכסאולה). 8 שהכל בייחוד העתיקו אבותינו ממה שפי הגבורה שיהיה בית אחד (שם, וע"ש כל הענין). 9 בחפלה של יד והפרשיות של ראש כתובות שם לפי שהוא כלולה מל"כ נתיבות שהם עשר ספירות וכ"כ אותיות שיוצאות עמהם (מאור ושמש). 10 ענינו בגובה שבראש, מקום שעושה קרחה (מנחת לו, ב). 11 בפסוק שלפנינו. 12 פ"י כי כפירתם

כיריעה מפני שיאמרו אחרי שהוא אל תקיף ואמין כח ריש בו דעה והוא עליון ונשגב ויכול. למה יצא מלפניו משפט מעוקל. על כן יגזור שלא ידע ולא יכין. ונראה מכלל הפלות איכה ידע אל ויש דיעה, שיאמר איכה ידע אל בעתידות ויש בו דיעה בחווה כי אילו ידע בעתיד לא ברא אלה הרשעים ואילו יש דיעה לא ישפיע להם טובה (לשון הרמב"ן בהקדמתו לספר איוב). 13 כי הידיעה מעלה כיוודע ושלמות כו. והמעלות מולם הלא לאלהים הטה, רק ההשגחה יסירו ממנו (הכופרים האלה), יאמרו כי מפחיתות האדם אצל מעלתו ורוממותו ית' לא ישגיח עליו (שם). 14 חכוק א יד. 15 עמים ג ז. 16 יואל א ג. 17 במדבר ט יג. 18 ברכות כא א. 19 נחמיה א יא. 20 אבות ב א.

ספורנו (יד) מה זאת, פדין פטר חמור, שהוא בהמה טמאה ולא תחול עליה קדושת הגוף, ועריפת פטר חמור אם לא תפדה. בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, בחזק ידם של מצרים הוציאנו ה' כאמרו "ותחזק מצרים על העם" (לעיל יב לג), באופן שלא יכולנו לשאת נכסינו בעגלות כמנהג מצרים⁵⁰, והוצרכנו לשאת בחמורים, ונעשה בהם נס שהספיקו לזה בכמו רגע, וחלה עליהם איוו קדושה ראויה לפדיון.

(טו) ויהי כי הקשה פרעה, ובהיות שפרעה הקשה לשלחנו, והוא נמשל לחמור⁵¹, כאמרו "אשר בשר חמורים כשרם" (יחזק' כג 50 ראה בראשית מה יט וכו. מו ה. 51 ברכות נח א. 52 ראה לעיל יב יג.

50 ראה בראשית מה יט וכו. מו ה. 51 ברכות נח א. 52 ראה לעיל יב יג.

פרק יג

לענין הנ"ל

ודע, כי רבותינו הפוסקים ז"ל, ושאר גדולי גאוני דור ודור וקדושינו, אחרי שידענו גודל צדקתם ותומתם ואור קדושתם, הרי כל מה שהעידו והגידו, הם הם דברים מבוררים כאילו ראינוהו בעינינו, וכל שכן וקל וחומר מה שמבואר בדברי חז"ל בגמרא ומדרשים אשר כל דבריהם ברוח הקודש נאמרו. ולהלן אם ירצה השם (בפרק כ"ט ל') יבואר קצת מגודל עוצם תוקף קדושת חז"ל. וכל דבריהם כגחלי אש, כדתנן באבות (פ"ב משנה י').

וכבר כתב הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה סוף פרשת בא [שמות י"ג ט"ז], כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר. (שגם מצות אמונה ניתנה שתהא על ידי הבחירה), ולכן צונו השם יתברך שנעשה תמיד זכרון ואות למה שראו עינינו ביציאת מצרים ובהיותינו במדבר, ושנמסור הדבר לבנינו ולבני בנינו, עיין שם באורך כי קצרתי מאוד*.

הרחב דבר

א. רמב"ן סוף פרשת בא (שמות י"ג ט"ז):
ועתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות, הנה מעת היות עבודה זרה בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתכש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איפה ידע אל ויש דעה בעליון, ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כרגי הים, שלא ישגיח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר יאמרו עוב ה' את הארץ, וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה

עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם ומבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול, וכאשר יהיה המופת הוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמת הנבואה, כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים. ותתקיים עם זה התורה כלה, ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, להורות על ההשגחה כי לא עוב אותה למקרים כדעתם, ואמר למען תדע כי לה' הארץ, להורות על

פרק יט

למה לא נקבע הנהגה ניסית לדורות

ואמנם הנהגה כזו בנסיים למעלה מן הטבע, היתה רק לדור הראשון של קבלת התורה, בכדי להשריש בלכם האמונה בהשם יתברך ובהשגחתו, אבל עיקר כוונת הבריאה היתה שיהא עולם כמנהגו נוהג, בטבעו שהטביע בו הבורא יתברך בתחילת יצירתו.

כי באמת במצב כזה בהנהגה ניסיית, כמעט שהאדם נעדר הבחירה כמובן.

ועוד, כי הדין נותן, שבזמן שמונהגים בנסיים גלויים, אם יחטאו יענשו מיד בעונש נפשות, כי תגדל העוון מאוד, למרוד ביוצרו בזמן ובשעה שרואה בחוש כמה יוצרו אוהב אותו, מחבבו ומקרבו כל כך.

וכן היה באמת אצל דור המדבר, חטאו בעגל, אותן שחטאו בפועל מתו במגפה או נהרגו, (כמו שכתוב בפרשת כי תשא [שמות ל"ב כ"ח-ל"ה]. וביומא (דף ס"ו ע"ב) מבואר, עיין שם). וגם כל קהל ישראל

חרתב דבר

א. יומא (ס"ו ע"ב): שאלה אשה חכמה את ר' אליעזר, מאחר שמעשה העגל שוין, [עבודותיו שוות לאיסור (רש"י)], מפני מה אין מיתתן שוה, [שהיו בו שלש מיתות, מיתת סייף שימו איש חרבו, מיתת מגפה ויגוף ה' את העם (שמות ל"ב), מיתת הדרוקן דכתיב ויזר על פני המים. ואמרינן במסכת עבודה זרה (מ"ד א') לא נתכון משה אלא לבדוקן כפושות כלצבות בטן (רש"י)]. אמר לה אין חכמה לאשה אלא בפלך, וכן הוא אומר וכל אשה חכמת לב בידה טוה. איתמר רב ולוי, חד אמר זיבה וקוטר במיתה.

[הן עבודות שחייבים עליהם לעבודה זרה מיתה, כדתנן בארבע מיתות (סנהדרין ס' ב') שהן בסקילה, וכאן בסייף שעדיין לא נתפרשו להן ארבע מיתות בית דין ונידונו במיתה בני נח שכל מיתתן בסייף, כדאמרינן בסנהדרין (נ"ו א') (רש"י)] גיפף ונשך במיתה, [אין בהם מיתת בית דין כדתנן בארבע מיתות (שם), אלא בידי שמים נדונו במגפה (רש"י)], שמח בלבו כהדרוקן. וחד אמר עדים והתראה בסייף, עדים בלא התראה במיתה, לא עדים ולא התראה כהדרוקן.

נתחייבו כליה, (על שלא מסרו נפשם למחות בכל כוחם שלא יחטאו),
עד שמשה רבינו עליו השלום ביקש עליהם רחמים, ונעתר לו הקדוש
ברוך הוא, אמנם נשאר "וביום פקדי ופקדתי" כו', כמבואר בפרשת כי
תשא [שמות ל"ב ל"ד].

כשחטאו נדב ואביהו בקטורת זרה אשר לא צוה, נענשו מיד שיצאה
אש מבית קודש הקדשים ונשרפו, כמבואר בפרשת שמיני
[ויקרא י"ב].

היו מתאוננים רע בעיני ה', ותבער בם אש ה', עד שהתפלל משה
רבינו עליו השלום עליהם, ותשקע האש. (בפרשת בהעלותך
[במדבר י"א א'-ב']).

חטאו המרגלים והוציאו דבת הארץ, מתו במגפה, ושאר כל העם
שבכו, ולא בטחו בהשם יתברך, נענשו להיות נע ונד ארבעים
שנה, לבלות חייהם במדבר הנורא, ולא יכנסו לארץ עד תום כל הדור
ההוא, (בפרשת שלח [במדבר י"ד כ"ט-ל"ז]).

מעפילים שלא על פי ה', נפלו בחרב. (שם בפרשת שלח [במדבר י"ד
מ"ה]).

קרח וכל עדתו שערערו על הכהונה, נפתח פי האדמה ותבקע הארץ,
וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה, ותכס עליהם הארץ.
וחמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת, יצאה אש מאת ה' ותשרפם.
כשהתלוננו ממחרת אתם המיתם וכו', החל הנגף, ומתו ארבעה עשר
אלף ושבע מאות, עד שכיפר עליהם אהרן במחתה. (שם בפרשת קרח
[במדבר ט"ז ל"ב-ל"ה, י"ז י"א-י"ד]).

קצרה נפשם בדרך, ודברו באלקים ובמשה למה העליתנו כו',
נשתלחו נחשים שרפים וימת עם רב מישראל, עד שאמרו
חטאנו, וביקש משה רבינו עליו השלום רחמים עליהם, ועשה על
פי ה' נחש נחושת, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי [במדבר כ"א
ד'-ט'].

כשחטאו בכנות מואב, מתו במגפה עשרים וארבע אלף מישראל, עד שכיפר עליהם פנחס, בקנאו קנאת ה'. (כמבואר בפרשת בלק [במדבר כ"ה ח' ט"ז]).

ולכן, אילו היה מתקיים תדיר הנהגה ניסיית, הלא היה העולם חרב בזמן קצר, על ידי חטאי בני האדם. ורצון הכורא יתברך בקיום בריותיו, כמבואר בפרשת נח אחר המבול [בראשית ז' כ"א]. וכל שכן בקיום עם סגולתו, זרע ישראל עבדו.

אבל בזמן שעולם כמנהגו נוהג, אף על פי שחוטאים, הקדוש ברוך הוא מאריך אפו, וגבי דיליה, כמו שאמרו חז"ל בבבא קמא (דף נ' [ע"א]) עיין שם^ג. (והוא מבואר גם כן בתורה בפרשת כי תשא ב"ג מדות, ה' ה' א' רחום וחנון, אך אפים כו', ונקה לא ינקה [שמות ל"ד ו' ז']).

ועל כל פנים השם יתברך מאריך אפו זמן רב, כפי הסכמת חכמתו יתברך שמו, ולא נעשה פתגם הרעה מהרה, ולחוטא יש פנאי לחזור בתשובה, ולסגל מעשים טובים.

ואם לא ישוב חס ושלום, סופו ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ולקבל עונשו במלואו, אם בעולם הזה או בעולם הנשמות, אבל על כל פנים דור הולך ודור בא, והעולם מתקיים בכללו.

הרחב דבר

ואיתומא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב אך אפים ולא כתיב אך אף, [משמע מאריך רוגז וממתין מלהפרע, אך אפים משמע שני רצונים אחת של טובה ואחת של רעה (רש"י)], אך אפים לצדיקים [משלם שכר טוב לאלתר (רש"י)], ולרשעים [מלהפרע מהם לאלתר (רש"י)].

ירושלמי תענית (פ"ב ה"א): אמר רבי חנינה מאן דאמר דרחמנא וותרן יתוותרן בני מעו, אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה.

ב. בראשית (ו' כ"א): ויאמר ה' אל לבו, לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי.

ג. בבא קמא (נ' ע"א): אמר ר' חנינא, כל האומר הקדוש ברוך ותרן [לעבור על כל פשעם (רש"י)], וותרו חייג, יופקרו חיו וגופו, שמורא אל הבריות להמוא (רש"י)], שנאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. אמר ר' חנא

למטת, ומעתה ניהא קושית התוס', דחתם
במגילה הא דאמר רבא דשמואל עדיפא,
חיינו לשימט שמואל דל"ה זכינא ע"י כפי'
כנ"ל, וכשבת, הדר קבלוה, הוא לשימתי'
דהוי ע"י כפי', וניהא חבל בעזרת ה' ית'.

והגה אמרינן שם בכ"ב ומודה שמואל
היכא דיחיב זוזי חרי דסבר כר"ת,
וא"כ מוכרח לדידי' דמ"ת ל"ת ע"י כפי'.
וא"כ דרש המקרא „קימו וקבלו למח
שאמר במגילה קימו למעלה מה שקבלו

נז

נסיונות הטבע

לא עלה על לבי האמוס, כי אחרי
שתודיעונו חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך
מוליכין אותו, ואם כן האדם שיש לו
מניעות — בהכרח שאינו רוצה, ומח
תקות האדם אם גם אינו רוצה, ח"ו,
כלל ללכת בדרכי התורה, אויה!

והגה הראינו דבר נפלא בפרשה וזאת
הברכה שם שביעי „ויראהו ה' את
כל הארץ" וגו' עיין ברמב"ן ז"ל על זה
הפסוק בסופו זה לשונו: ויזכר בקעת
יריחו בעבור היותה בקעה עמוקה ולא
היתה נראית מראש החר, אבל הראתו
במעשה נס כו' — עיין בפנים סוף הפסוק
ותמצא נחת, — והעמדנו על זה אחרי
שהראתו בדרך נס, למה עלה על החר?
אלא על כרחך כדי למעט בנס, הרי לפנינו
כי גם הקב"ה בעצמו מתנהג עם האדם
בדרך הטבע כל מה דאפשר, כמו שנא'
בסוף האוינו „עלית אל הר העברים", וא"כ
מוכח מזה, כי כל חתנתת העולם ג"כ חכל
בדרך נס, ורק האדם צריך לעסוק מעט
בטבע למעט הנס, וא"כ מה תועיל
השתדלות מרובה, ובפרט נגד התורה, ח"ו,
אין זה אלא שגעון, ואולי מה שנצרך

לבני יקירי! אם אמרתי אספרה לך מעט
מהדברים, אשר עסקנו בזה החג,
תחלה, בענינים נחוצים ובחזוק אמונת, אין
לקטערך כמוני, להעלות על הכתב, ובפרט
כי הייתי בזה החג „סמכוני באשישות
רפדוני בתפוחים" [לפלא, איך כל המניעות
נמצא בענינים חרמים האלה בעו"ה] וע"כ
קשה לי עתה להעריך מאמר באריכות,
ותמיד לבי עלי דוי מדוע אתה מאחר
אותם. מי יתן ואתה תצמער על זה, ואז
אולי תזכר בדרך שאדם רוצה ללכת
מוליכים אותו.

אברהם נתן עיניו ללכת ארצה כנען,
תיכף נאמר לו לך לך ארצה,
כי האמת כל מזונותיו של אדם קצובין
לו כו' לא תועיל לו ההשתדלות בשום אופן
לתוסף או לגרוע, ורק האדם צריך לעסוק
על מזונו כגורת המקום: בזעת אפך תאכל
כו' וכל זה מחמת החטא, תוכרח לנסיון
היותר גדול, לזכך נפשו גם מפרדת מזונות,
וכמבואר במאמר „דרך אמונה" [מוכח
זה ג"כ כי האדם כחטאו מביא על עצמו
נסיונות יותר גדולים], וזה כבר אשר
הייתי מתאונן על עצמי, דבר אשר זה כמה

ברכת שלום רב, וגדול השלום כמו
שתקנו אנשי כנסת הגדולה, וטוב בעיניך
לברך את עמך ישראל וכו' בשלום"
והדברים ארוכים, ש"ו.

האדם למעט הנס, הוא גיב להגדיל הנסיון
בכחו ועוצם ידו, והעומד בנסיון — הרי
זה גבור חיל ואשרי לו.
אלה דברי אביך מברכך ברכת הדיוט

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

נח

דרך הטבע למה — לנסיון!

ושמירת חייו, הכל בדרך נס הם, ורק
למען לנסות את האדם שלא יאמר כחי
ועוצם ידי עשה לי החיל, העלים הוא ית'
מהאדם כל הנסים הנסתרים, והניחו מקום
למענות, כחי ועוצם ידי עשה לי, ובוז
תבחן חכמת האדם הנלבב.

והגה מהאבנים ששם יעקב אע"ה תחת
מראשותיו, ופירש"י עשאן כמין
מרוכ סביב לראשו מפני חיות רעות,
למדנו כמה מעט תועליות יוצא מפעולת
דרך הטבע [ומה שעושים הצדיקים רק
ל ע ט בנס], ורובא דרובא לא באמת
רובא, רק כולו, בדרך נס. ואנשי כנסת
הג' הבינו זאת ותקנו לומר, ועל נסיד
שבכל יום עמנו" ולא הכנתי היטב
איה הם הנסים בכל יום. ועתה ניהא
ת"ל. זכן במרע"ה בהר נבו, וברמב"ן
שם כמדומה ששמעת ג"כ מזכח
כנ"ל.

א"ד א, מתנה גדולה שאשלח לך...

אור ליום ב' ח' לעי.

לבני יקירי...

השתר מקדים והולך, ע"כ אקצר. אליך,
ב"י, יספיק הקיצור. לבאר דברי
מיום ש"ק אין פנאי, אך גרגיר קטן הכמות
אכתוב לך.

„ויקח מאבני המקום“, עי' ברש"י שהי'
מתירא מפני חיות רעות, ועמדנו,
אטו סביב ראשו שמירה? וחיות רעות
לא יוכלו לסתור האבנים? אלא ודאי עשה
בדרך הטבע למעט הנס, וכן בשקתות
המים הציב המקלות, בדרך הטבע כדי
שיולידו עקודים וכו'. והנה בפ' ויצא
חמישי פסוק י"א, „ויהי בעת יחם הצאן
וגו' וארא בחלום“ וגו' פסוק י"א י"ב
עיי"ש, ומת הי' מהצורך שמלאכים ינהגו
הצאן, כפירש"י שם, הרי הציג מקלות
וילדו בדרך הטבע, אלא למדנו מכאן,
שהכל באמת רוב הנהגת האדם, פרנסתו

האדם למעט הנס, הוא גיב להגדיל הנסיון
בכחו ועוצם ידו, והעומד בנסיון — הרי
זה גבור חיל ואשרי לו.
אלה דברי אביך מברכך ברכת הדיוט

יז איש חזון פרק ב חזון

יה זה מדרגות זה למעלה מה וקטני אמה גיש בכלל מאמינים, כיון שאינם בכלל הופרים והמינים, אבל אמנתם הלושה, ואין פעולת אמונה שולטת עליהם, רק נגד עבירות היותר מפורסמות ואשר כל הצער חברים צבן, ומתן שאמונתם יותר חזקה ופעולתה יותר נכבדת. וכן ההתחלפות למעלות ומדרגות פשוטה על קבל הצדוקים החיים צלמונתם צללותם אל נדלים צפרעיותם זה למעלה מה זה למעלה מה.

ולאשר האדם נפגש במקרה אשר לפי הכוונה בצעולה לפיו אליו סכנה מדריכי הטבע למחוד קטנצעת הטולם, וקשת רוחו ירכשו מחבור שאין המקרה הדוניה לנו ואין מעורר לדי מלהשוישו ולהכן הסבבים שיתקופו את כל האסוציאציות, והכנגולג צעמה תקשה הלו ולהשרות בקרבו את האמת הדרושה שי אין כאן לפניו אים פגע רע מוד המקרה רק הכלל מאחר יתי צין לטוב צין למוטב, ואשר שרש אמינתו מפניו פחדו ומומת לו אמין להאמין באפשרות הכללה, וארון לפניו נפיה לרעה יותר מנפיה לטובה, ענין זה יקראיבו מוד הצמחון.

ומדת הצמחון להעמיד עצמו על נקודת האמונה אף בעולותיו על מחשבתו לז' סוקורים ויטהי לזו עד כי לא המקרה פגעמו שאין מקרה בעולם כלל רק הכלל מאחר יתי ונמו שאמרו לוליום ופוסם [העניית יתי צ'ן] ואלו נתקיימו כי ולא אין אתה כורגנו כרעה כורגים יתי לו למקום והרעה דוטים כיו, וכל זה ממת הצמחון. גם עולות של הכללה טענעת בני האדם להשתל צבן משמעות אלל אמת, כי תחת לדרוף אתר הדיטים ושרים ולבקש ההפולות שות, ופשפש בטעה צמחטני ויפצה את לצו לתצוטה ספלה ודקה להטעור את דוע הוצרבה.

ב.

להאמור האמונה והצמחון אתה הוא, רק האמונה היא המצט סללו של בעליה, והצמחון המצט של המאמין על עצמו, האמונה צבחות.

איש חזון פרק א חזון

והכרת צוראיו יתי ימלא פתרון המורה של בעולם כולו אשר כדלויכה מותחתו ללל הפוגות.

[א] איז מאמין צל"ש שבבורא יתי"ש הוא מוכיג וצורא לכל הצבוחים וכוף לבדו. עשוייע לכל המשפיים.

[ב] אי"מ צל"ש שבצוית"ש הוא יחיד ואין ימודות כמוכו בשום פנים והוא לבדו אלהי.

[ג] אי"מ צל"ש שבצוית"ש אינו גוף וליי משויג כגוף ואין לו שום דמיון כלל.

[ד] אי"מ צל"ש שבצוית"ש הוא ראשון וכוף אחרון.

פרק ב

א.

עמות מושגת מהאזרחים כלל רעים צמוצג צמחון. גם צמחון הממשל למדה מחוללה ועוקיות צפי חסודים, לספוצצה צמוצג מוכה להאמין — צכל מקרה שפוגז האדם והצמחונו לקראת עתיד צלמי מוכתג ואי דרכים צעמיד, אחת עוצה ולא עניח — כי צעה יוכיח טעוב ואם מסתפק ומושג על היפוך טעוב הוא מחוסר צמחון. ואין כוראה אז צצמחון נכונה, שכל סלל נחצדר צנצוחה גורל העתיד אין העתיד מוכרע, כי מני וודע משפטיו ד' וגמולותיו יתי. אצל ענין הצצמחון הוא הצמחון שאין מתקרב בעולם, וכל כעטפה אחת כשמת הכל צבכרה מתמו יתי, וצביות פעולת האמונה על עורקו הרויים הוא בכלל מדות צני אדם, וכפס שמתה בעוה ומדת הכחמים וכוונא צבן מן המדות אין להם ממקרי נורת הגשם, שזרות הגשם קשורה בקלז וצמחיה, ואם תפסוד קלצה סופסד צורחה, וכלי שצור אינו כלי אלא חרס, אצל מדות צני אדם מתחלפות למדרגות נעלות וצמי, ולכל איש ישר יתי ממתה עוה וממתה הכחמים, אצל אין צני אדם משמיון סכה, והס זה למעלה מה, קן מדת האמונה

שמות ג' סוגיא בפרשה

לשם מה מספר הכתוב "ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר" - והרי לא מצינו שמשה נקט בצעד כלשהו בעקבות יראה זו? • על מה מתבססת מדת הביטחון בה' - והרי קיים חשש "שמוא גרם החטא"? • מדת הביטחון אינה תפיסה מחשבתית, אלא מצב נפשי • ביאור נפלא ביסוד מהות הביטחון בה'

ובפרט שלפי פירוש זה ב"ויירא משה", צריכים להוציא גם המשך הכתוב ("ויאמר אכן נודע הדבר"), מידי פשוטו (דקאי על הריגת המצרי, והוא הטעם ליראתו של משה), ולפרשו בענין אחר, שלכן גם שם מביא רש"י (לאחרי הפירוש "כמשמער", גם) את פירוש המדרש "נודע לי הדבר שהייתי חמה עליו מה חטאו ישראל כו' להיות נרדים בעבודת פרך".

ויש לומר הביאור בזה - בפשטות:

כוונת רש"י היא ליישב קושי כללי בכתוב זה - למאי נפקא מינה פרט זה דהסיפור ש"ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר"? הרי יראה זו לא גרמה לשום מעשה, שהרי לא ברח משה אל מדין אלא אחרי ששמע פרעה על כך וביקש להרגו.

[ואין להקשות כן על כל סיפור משה ודתן ואבירם, דהוה ליה להכתוב לספר רק "וישמע פרעה גו' (על-דבר הריגת המצרי) ויברח משה גו'", וכל הסיפור אודות "שני אנשים עברים

א. ויגדל משה ויצא אל אחיו גו' וירא איש מצרי מכה גו' ויך את המצרי גו' ויצא ביום השני גו' ויאמר לרשע למה תכה גו' ויאמר גו' הלהרגני גו' כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. וישמע פרעה גו' ויבקש להרוג את משה ויברח משה גו'.

ובפרש"י על "ויירא משה" כתב: "כפשוטו, ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל".

ויש לעיין, מאי טעמא לא הסתפק רש"י בפירוש הכתוב "כפשוטו" (שידא לנפשו כיון שנודע ונתפרסם הדבר שהרג את המצרי) והביא גם את פירוש המדרש ש"דאג כו' שמא אינם ראויים להגאל", שאין לו רמז בקרא.

(1) פרשתנו ב, י"טו.

(2) שם, י"ד.

(3) תנחומא פרשתנו י, שמור' פ"א, ל (ושם בא בתוך הדרישה על "אכן נודע הדבר", שנודע לו הטעם ש"ישראל

נשתעבדו מכל האומות". ע"ש, וראה לקוטי שיחות חל"א ע' 9 (ובהערה 15) וע' 14-13). וראה יפ"ת (השלם) שם.

(4) ובדפוס ראשון ושני, ורוב כת"י רש"י שתח"י - ליחא כל התחלת פרש"י שלפנינו "כפשוטו . . . לך" (והתחלת פרש"י היא "על שראה בישראל").

(5) ובפרט שעצם הפירוש דורש ביאור, איך אפשר שלא תתקיים הבטחת הקב"ה בכרית בין הבתרים [וראה הקדמת הרמב"ם לפיז'ים (קרוב לתחלתה) הזילוק בין ההבטחה שהקב"ה "יבטיח אומו, בבשורות טובות ע"י נביא" (שזו אי אפשר שתחטבל) להבטחה שאינה אלא "בין הקב"ה ובין

הנביא" (וראה לקמן סעיף ב)). וראה הערה הבאה.

ועוד זאת - איך ידע משה שהם "דלטורין" קודם שהלשינו עליו (כקושיית האמרי שפר על פרש"י כאן).

(6) תנחומא (באבער) וארא יו, שמור' שם (וראה הערה 3).

(7) - וכבר האריכו במפרשי רש"י מה היתה תמיהת משה, הלא כן היתה גזירת ברית בין הבתרים.

(8) ראה גם משכיל לדוד כאן, דקשה ליה לרש"י, דאם היה ירא לנפשו למה לא ברח עד בתי הכי (כשביקש פרעה להרגו).

(9) - וראה ספורנו כאן. וצ"ע ק.

נצים גו" שאמרו למשה "מי שמך גו' הלהרגני גו" למה לי? די"ל שזה מוכן ע"פ פרש"י על "וישמע פרעה" - "הנן הלשינו עליו", ונמצא, שבוה מספר הכתובי כיצד הגיעה שמועה זו לפרעה¹⁰, אבל אין זה מתרץ אמאי סיפר הכתוב על-דבר יראתו של משה.

ולכן מביא רש"י פירוש המדרש, שיראתו זו של משה הרי היא דאגה שמא אין ישראל ראויין להגאל.

ב. והנה כיון שאין מקרא יוצא מידי פשוטו (ובפרט בנדון דידן, שלא זו בלבד שלא הסתפק רש"י בפירוש המדרש, אלא עוד מקדים "כפשוטו" לפני "מדרשו"), על כרחך צריך לומר, שגם לפי הפירוש הפשוט ב"ויירא משה" - שהיה ירא לנפשו, מפני שנודע הדבר שהרג את המצרי - יש ביאור וטעם (על-כל-פנים על-דרך הדרוש) לכך שענין זה נאמר בכתוב.

ויש להקדים דברי המדרש¹¹ על הפסוקי¹² "ויירא יעקב מאד ויצר לו" - "ר' פנחס בשם ר' ראובן, שני בני אדם הבטיחן הקב"ה ונתיראן, הבחור שבאבות והבחור שבנביאים, הבחור שבאבות זה יעקב . . ואמר לו הקב"ה והנה אנכי עמך¹³, ובסוף נתיירא שנאמר וירא יעקב, הבחור שבנביאים זה משה . . ואל הקב"ה כי

8 דמזה שלא כתב על זה "ומדרשו" מוכן שזהו גם לפי פשוטו של מקרא, וי"ל שההכרח לזה הוא מזה גופא שהכתוב מספר אודות הדין ודברים שהיו לו עמהם, ולהעיר, שכפשוטו רק הם ראו הריגת המצרי, שהרי "ויפן (משה) כה וכה וירא כי אין איש" (לעיל ב, יב, וראה רש"י שם, ואכ"מ), וא"כ מסתבר שהם הלשינו עליו.

9 נוסף לזה שנוגע לקמן, לענין זמן חזרת משה למצרים, שצ"ל לאחר "כי מתו כל האנשים גו" (פרשתנו ד, יט ובפרש"י שם), וראה רש"י לנו"ל (ב, יג) "דתן ואבירם . . שהותירו את המן". ועוד.

10 אף ש"ויפן כה וכה וירא כי אין איש" (כנ"ל הערה 8).

11 ב"ר ר"פ עו.

12 וישלח לב, ח.

13 ויצא כח, טו.

14 פרשתנו ג, יב.

15 חוקת כא, לד.

16 ראה פי"א אכ"א (לר' אברהם בן אשר) באור השכל על ב"ר שם (ויניציאה, שכה) - נזכר במת"כ לב"ר שם. נזר הקודש (השלם) שם, וכן הוא בעקידה (וישלח) שער כי בסופו, ועוד.

17 וכהדיעה במדרש שם (אות ב) "אין הבטחה לצדיק בעולם הזה" (ראה מפרשים שם), וראה ביאור דיעה זו ע"ד ההסתייגות - ביאורי הזוהר להצמח צדק ע' קצב (וראה שם ע' קצא, שעבודתם היא למעלה מגדר כטחון. ע"ש).

18 כמפורש בחז"ל (ברכות ד, א, ועד"ז ברש"י וישלח לב, יא) בנוגע ליעקב, שפחד "שמא יגרום החטא".

19 כן הוא במפרשי המדרש שם, ובעקידה שם, שזה להורות "כי לא מצד קוצר בטחון וחסרון אמנה כו' כי אם מפני שחייב משלימות פעולותיהם לעשות כן" (להשתולל בדרכי הטבע להנצל). וראה הנסמך לקמן הערה 48.

20 יפה תואר (השלם) לב"ר שם [ומציין לסוגיית הש"ס בברכות (ס, א), ע"ש, וראה מפרשי הע"י שם, נתיבות עולם (להמהר"ל) נתיב הבטחון, ואכ"מ]. וראה פי"א אור השכל שם (סד"ה שני בני אדם) "ואפשר שנהשב לטעות ליעקב ולמשה מה שנתיראן". ועוד.

21 תהלים קיב, ו, ברכות שם.

22 ופליג אמ"ד אין הבטחה לצדיקים בעולם הזה (יפ"ח שם).

23 ישעיה נא, יג.

24 וראה מפרשים שבהערה 16 ביאור דברי המדרש שם (לשיטתם).

ג. לכאורה יש לבאר זה:

ענין הבטחון מיוסד על האמונה שהכל מאת הבורא יתברך, דכשנמצא במיצר וצרה, אין זה מפני שיש שליטה ח"ו למי שמוציר לו באיזה אופן שהוא, רק הכל הוא מן השמים. ובמילא הוא במנוחה גמורה, כי ממה נפשך: אם לא מגיעה לו שום רעה, הרי וודאי שהקב"ה יחלצהו מזה [וזהו גם כשאין שום מקום בדרך הטבע שינצל, כי מי יאמר לו מה תעשה וכידו לשנות הטבעי]; ואם אינו ראוי לחסד זה (ומגיע לו עונש זה), עדיין נפשו במנוחה גמורה, כי יודע בבירור שאין צרתו תוצאה מהדבר ההוא אלא אך ורק מהקב"ה בלבד, שלא יצא ידי חובתו לפני בוראו ולכן הביאו בצרה הזאת, ואם כן אין יראתו אלא מהקב"ה לבד [ועוד זאת, שזה גופא הוא לטובתו, כידוע שגם עונשי התורה הם חסדו של הקב"ה, לנקות את האדם מפגם העבירה, ואם כן אין מקום לדאגה ויראה].

קב"ה
א
מ/מ
8/10

ועפ"ז מובן שאין הרברים סותרים זה לזה, דיכול להיות בבטחון גמור בהשם, אף שידוע שיתכן ש"גם החטא" ולא יזכה להנצל מהצרה, כי אין זה גורע ממנוחת נפשו בידעו שכל הנעשה עמו הוא מאתו יתברך.

ומה שכתבו המפרשים שלדעת המדרש "ראוי שלא לירא" (ואין ללמוד מיעקב ומשה שהיו יראים), היינו לפי שנופשטות הכתובים משמע, שהיו יראים מהדבר המציר, דיעקב היה ירא מעשו, כמ"ש "ויירא יעקב מאד ויצר לו (ולכן) ויחץ את העם גוי", וכן במשה "אל תירא אותו" - ויראה זו מורה שחסר בשלימות הבטחון בהקב"ה.

ד. אבל אין ביאור זה מספיק, כי ענינה של מדת הבטחון בפשטות אינו רק המצב דמנוחת

ויש לעיין בדעת המפרשים "שהראוי שלא לירא", דמהו החסרון בכך שחושש "שלא גרם החטא"? [דלכאורה אדרבה, זוהי מעלה גדולה ביותר, שכליכך גדלה מדת הענוה שלו²⁵, שמייד מתיירא שמה אין עבודתו שלימה ויש בו חטא]²⁶.

אך, שאלה זו היא בכללות מדת הבטחון שנצטוונו בה²⁷: פירוש "בטחון" אינו רק אמונה ביכולת ה' להטיבו ולחלצו מצרה כו', אלא שבוטה בה' שכן יעשה בפועל, שהדבר וודאי אצלו עד שהוא במנוחה גמורה ואינו דואג כלל, וכמבואר בחובת הלבבות²⁸, ש"מהות הבטחון הוא מנוחת נפש הבוטה, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליי שיעשה הטוב והגבון לו בענין אשר יבטח עליו".

וצריך ביאור, מהו היסוד לוודאות זו, דכיון שאפילו כשיש הבטחה מפורשת מאת ה' יתכן שלא תתקיים ההבטחה "שלא גרם החטא", כל-שכן וקל-יחומר כשאין הבטחה מפורשת. והרי חשש זה ד"שלא גרם החטא" קיים אצל כל אחד ואחד (וכמ"ש²⁹ אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא), במכל-שכן וקל-יחומר מזה שאפילו יעקב אבינו חשש שמה גרם החטא³⁰.

25 ראה תניא אגרת הקדש (ס"ב): מפני היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו כו' שמה יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא.

26 וכקושיית מפרשי הע"י ברכות שם על הנהגת הלל ע"אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביה"י. ע"ש.

27 כמפורש בכמה וכמה כתובים שצדיקים לבטוח בה' (וחבאו כמה מהם בראשית חכמה שער האהבה פ"ב). - וכשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג אות לב) שהוא בכלל הציווי (שופטים כ, א. - וכדעת הרמב"ם (סהמ"צ מ"ת נח) שהוא ציווי ולא הבטחה) "כי תצא למלחמה גו' לא תירא מהם" - "שאם יראה האדם כי צרה קרובה תהיה ישועת ה' כלנו ויבטח עליה".

28 שער הבטחון רפ"א. ועד"ו בפתיחה שלו לשער הבטחון (ד"ה אך תועלת הבטחון). ועוד. וראה גם כד הקמח (להבחי' ערך בטחון "שלא יתערב שום ספק בבטחונו כו".

29 קהלת ז, כ.

30 להעיר מכד הקמח שם: "הגומאין יתכן שלא יהיה

בוטח כי לפעמים ירא שמה יגרום החטא" (ובהמשך הענין שם מכיא מיעקב אבינו. ע"ש).

31 ראה רבינו יונה שהובא בכד הקמח שם. ועוד. וראה

לקוטי שיהות ח"ג ע' 883 ובהנעתך בשולי הגליון שם.

יטיב לו (אף אם אינו ראוי לכך)?

ה. ויובן זה ע"פ דברי רבינו הצמח צדק (שהובאו כמה פעמים ע"י כ"ק מורי וחמי אדמו"ר³⁶), שענה לאחד שהתחנן אצלו לעזור רחמים על חולה מסוכן ח"ו³⁷ - "טראכט גוט - וועט זיין גוט" ("חשוב טוב ויהיה טוב"). ומשמע מדבריו, שעצם המחשבה לטובה (הבטחון) תביא לתוצאות טובות (ובטוב הנראה והנגלה).

ונראה לבאר כוונת הדברים:

חובת הבטחון שנצטוונו עליה אינה רק פרט (ותוצאה בדרך ממילא) מהאמונה שהכל בידי שמים ושהקב"ה הוא חנון ורחום, דאין צורך בחיוב מיוחד על זה. אלא חובה זו היא עבודה בפני עצמה, שמהותה וגדרה - שהאדם יסמוך וישען על הקב"ה, עד שישליך כל גורלו ביד השם, כמו ש"ש³⁸ "השלך על ה' יהבך", שאין לו שום משען בעולם בלעדו יתברך, ויש לומר, שזוהי הכוונה במ"ש בחובת הלבבות³⁹ שבטחון הוא "כעבד האסור אשר הוא בבית הבור ברשות אדוניו", שכל בטחונו של האסיר הוא רק על אדונו, ש"מסור בידו, ולא יוכל אדם להזיק ולהועילו כו' זולתו".

[ולכן מובן, שבטחון זה בהקב"ה הוא באופן שאין המצב הטבעי משנה כלל, וגם אם ע"פ דרכי הטבע נחוט שינצל, הרי הוא סומך על הקב"ה, שאינו מוגבל בחוקי הטבע ח"ו].

וזה גופא הוא יסוד לבטחונו של האדם שהקב"ה ייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, גם אם אינו ראוי לחסד זה:

אין הפירוש בבטחון, שמאמין, שכיון שחסדי השם הם בלי מדידה והגבלה, בין לראוי בין למי שאינו ראוי, לכן הוא יקבל את חסדי השם

36 ראה אגרות קודש שלו ח"ב ע' תקלז. ח"ז ע' קצנ.

37 כפסק הרמ"א י"ד סו"ס שלה.

38 תהלים נה, כג.

39 שם פ"ב הסיבה הששית. שם פ"ג הקדמה הא' הענין החמישי.

הנפש, אלא שבוטח שיהיה טוב לו בטוב הנראה והנגלה דוקא, כי הקב"ה יחלצהו מצרתו כו'.

ולפי הביאור הנ"ל יוצא, שענין הבטחון לפי פשוטות ענינו אינו שייך אצל רוב ישראל (דאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא⁴⁰, ומיהו זה אשר יוכל לפסוק על עצמו שהוא ראוי לחסדי הקב"ה), וענין הבטחון אצלם הוא בעיקר בכך שגם אם לא יזכו לחסדי ה' הרי הם במנוחת הנפש כיון שהכל הוא מאת הבורא (והוא גם לטובתם, אלא שאינה טובה נראית ונגלית).

[ורק צדיקים גמורים ששלמים בעבודתם ואינם חוששים⁴¹ שמא גרם החטא, רק הם יכולים לבטוח⁴² שיהיה טוב להם בטוב הנראה והנגלה].

ובחובת הלבבות⁴³ כתב (בביאור "הסיבות אשר בהן יתכן הבטחון"), "שיהיה מי שבטח עליו בתכלית הנדיבות והחסד למי שראוי לו ולמי שאינו ראוי לו ותהיה נדיבותו מתמדת וחסדו נמשך לא יכרת ולא יפסק", הרי שענין הבטחון מיוסד על זה שהקב"ה מטיב גם למי שאינו ראוי".

וצריך ביאור: אע"פ שרחמי השם הם גם על מי "שאינו ראוי", הרי מכל מקום יתכן שמגיע לאדם עונש על מעשיו הלא טובים⁴⁴? ומהו היסוד של מדת הבטחון, שהאדם בטוח שהקב"ה

32 ראה כד הקמה שם. מפרשי הע"י ברכות הנ"ל.

33 ולהדיעה במדרש "אין הבטחה לצדיק בעולם הזה", הרי אדרבה, צדיקים אין סומכין (אפילו) על הבטחה כו'.

34 שער הבטחון פ"ב (הסיבה השביעית). וכן שם פ"ג (הקדמה הא' ענין הששי). וראה שם ספ"א.

35 ואף שצריך ש"תהיה השגחתו חזקה כו' לקיים מה שחייבו בו הבורא מעבודתו כו' כדי שיהיה הבורא מסכים לו כמה שהוא בוטח עליו כו' (חובת הלבבות שם פ"ג הקדמה הרביעית) - זהו רק כדי שהנהגתו עתה לא תסתור בטחונו בהשם, כי לא יתכן לבטוח בה' וביחד עם זה להיות "ממרה אותו" (כמבואר שם, וראה שם המשל מהנהגת בני אדם), אבל יסוד וסיבת הבטחון בהשם הוא לפי שחסדי השם הם על הכל, וראה שם רפ"ב שהסיבה הא' לבטחון היא "הרחמים והחמלה והאהבה", וכ"כ שם רפ"ג ש"הבורא יתברך מרחם על האדם יותר מכל מרחם".

עצמו יביא לתוצאות טובות, שאינו ענין צדדי לבד בבטחון, אלא זהו גדר הבטחון שנצטוינו עליה.

ו. ע"פ הנ"ל יש לומר, שזוהי כוונת הכתוב בפרשתנו, שמספר על יראתו של משה כששמע מהעברי "הלהרגני גו" כאשר הרגת את המצרי" - להשמיענו יסוד הנ"ל במדת הבטחון, שהבטחון עצמו הוא המביא וגורם לישועת ה', ומכלל הן אתה שומע לאו, דזה שהאדם לא נחלץ מצרה הרי זה מפני שהיה חסר בבטחון שלו⁴⁰.

וזהו מ"ש "ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (ותיכף לאחרי זה) וישמע פרעה גו' ויבקש להרוג את משה ויברח משה גו'": כיון שמושה היה ירא לנפשו ולא בטח בהשם⁴¹ שלא יבוא שום היזק ח"ו מפעולותיו הטובות [להגן על איש ישראל מהמצרי שהכה אותו, ולהוכיח "שני אנשים עברים נצים"], הרי זה גרם ש"וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה" והוצרך לברוח ממנו.

[ואולי יש לומר, שזהו גם דיוק לשון הכתוב "ויאמר אכן נודע הדבר" - שלא רק שמושה חשב כן בלבו אלא גם אמר כן בדיבור⁴², שזה מגדיל עוד יותר הדגשת החסרון בבטחון, שלא זו בלבד שעלה החשש במחשבתו, אלא גם הוציאו בדיבור⁴³].

44) ראה ברכות שם "אתנח, איל יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב (איוב ג, כד) פחד פחדתי ויאתיני גו" (הובא ביפ"ת השלם הנ"ל), והיינו כי אם היה בוטח בה' בלי שום דאגה ויראה, היה ניצול מיסורים כו', וראה נחיות עולם שם.

45) ובמדרש לקח טוב כאן, שיראת משה היא כהדיעה (ב"ר שם) שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה (וראה ביאורי הזוהר הנ"ל הערה 17). - ולהעיר מפ"י כאר בשדה על פרש"י כאן, דזה גופא שמושה התיירא שיהרג היה מפני החשש שבני ישראל אינן ראוין ליגאל, דאם לא כן לא היה דואג כלל כיון שידע שהוא עתיד לגאול את ישראל.

46) שהרי לא נאמר "ויאמר בלבו" (ע"ד לך יז, יז. ועוד).

47) ע"ד הידוע בענין לשון הרע, שהדיבור הרע מוציא את הרע (של חבירו) מן ההעלם אל הגילוי (ראה לקוטי

בלי שום עבודה מצדו (כי לפי זה בטל כל הענין דשכר ועונש) - אלא בטחון הוא עבודה ויגיעה בנפשו, והיא מביאה את חסדי השם הבאים כתוצאה מעבודת ויגיעת האדם לבטוח בה: ע"י שהאדם סומך באמת ובעומק נשמתו רק על הקב"ה לבד, עד שאינו דואג כלל, הרי התעוררות זו גופא פועלת שהקב"ה מתנהג עמו באופן זה, שמטיב עמו (גם אם לולא זאת אינו ראוי לזה)⁴⁰.

וזהו תוכן הצינוי "בטח בה"⁴¹ (וכיוצא בזה) - שהאדם צריך להשליך את יתרו על הקב"ה שייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, וכאשר הוא סומך אך ורק על הקב"ה לבד (מבלי לעשות חשבונות, אם אפשר לו להנצל כו'), אזי ההנהגה עמו מלמעלה הוא מדה כנגד מדה⁴², שהקב"ה שומר עליו ומרחם עליו גם אם ע"פ חשבון אינו ראוי לכך שיהיה טוב לו⁴³ בטוב הנראה והנגלה דוקא⁴⁴.

וזהו פירוש דברי הצמח צדק, שהבטחון

40) וכן מפורש בעיקרים (מ"ד ספמ"ו) "אמר הכתוב (תהלים לב, י) והבוטח בה' חסד יסובבנו, כלומר אף אם אינו ראוי מצד עצמו מדרך הבטחון להמשיך חסד חנם על הבוטים בהשם" (וראה שם פמ"ז "אילו היה מקוה כראוי לא היה החסד נמנע מצד השם יתברך"). וכ"כ בכד הקמח שם: "ובוטח בה' ישוגב מן הצרה בשכר הבטחון אע"פ שהיתה הצרה ראויה לבוא עליו". וראה נתיבות עולם נתיב הבטחון קרוב לסופו. ועוד. וראה גם יל"ש ישעיה (רמז תעג) "יש ביניכם ירא שמים כו' בטחו בשמי והוא עומד לכם כו' שכל מי שבטוח בשמי אני מצילו". - ולהעיר מכתר שם טוב (ס"י שפב) "כשרוצין ליפרע העונש למי שראוי לעונש אזי נוטלין ממנו מדריגת הבטחון".

41) תהלים לו, ג. שם קטו, ט. ועד"ז בכ"ח. - וראה לעיל הערה 27.

42) להעיר מזהר תצוה (קפד, ב) "עלמא עילא לא יהיב ליה (לעלמא תתאה) אלא כגוונא דאיהו קיימא, אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא כדן הכי נהרין ליה מעילא, ואי איהו קיימא בעציבו כו'". וראה ספר אגרות קודש דהצמח צדק (ע' שכד ואילך).

43) להעיר מתיבא אגרת הקדש (ס"ו יא) "ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי" (וראה ביאורי הזוהר להצמח צדק ע' קצד). ועד"ז בנתיבות עולם שם.

טוב ויהיה טוב"), שכן יהיה לפועל, שיתבטלו כל המניעות ועיכובים, וטוב יהיה לו בפועל ממש, בטוב הנראה והנגלה, לעיני בשר, למטה מעשרה טפחים.

וכשם שבגאולת מצרים נאמר: "ש"בזכות הבטחון נגאלו ישראל ממצרים", על-דרך זה הוא בהגאולה מגלות זה האחרון, כדאיחא במדרש⁴⁹ "ש"כדאי הן לגאולה בשכר הקיווי (עצמו) - וכן תהיה לנו, שבזכות הבטחון של בני ישראל ש"קרובה ישועתי לבוא", זוכים שהקב"ה יגאלנו, בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ שמות ותנ"ך, ש"פ בשלח השוכ"ג - לקוטי שיחות חלק לו, שמות א)

משא"כ אם היה בוטח בבטחון גמור בהשם, ולא היה דואג כלל מהמצב שנמצא בו (ש"אכן נודע הדבר" ויוכל להגיע לאזני פרעה), הרי זה גופא היה פועל שהיה הדבר נשכח בו, והיה טוב לו בטוב הנראה והנגלה.

ומכאן למדנו גם הוראה למעשה בפועל:

כשאדם פוגע במניעות ועיכובים על שמירת התורה ומצוות, עליו לדעת, שביטול מניעות ועיכובים אלו תלוי בו ובהנהגתו. דאם יש לו בטחון גמור בהשם, שהוא יתברך יעזור שיהיה טוב, עד שהוא במנוחה גמורה בלי שום דאגה כלל [וכמוכן, ביחד עם זה, עושה כל התלוי בו בדרך הטבע לבטל מניעות הללו]⁴⁸ - הרי הובטחנו "טראכט גוט וועט זיין גוט" ("חשוב

שיחות ח"ה ע' 45, חט"ו ע' 32, ועוד).

48) כידוע שאין סתירה בין ענין הבטחון האמיתי כה' ובקשת סיבות בדרך הטבע (ראה בארוכה חובת הלבבות שם פ"ג בהקדמה החמישית. עקידה (וישלה) שער כו. ובכ"מ, וראה לקוטי שיחות חט"ו ע' 486 ואילך. וש"נ) - ורק צדיקים גדולים אין צריכים לבקש סיבות כו. ואכ"מ.

49) כד הקמח שם בסופו, ע"פ מדרש תהלים מזמור כב. (50) יל"ש תהלים רמז תשלז (מדרש תהלים מזמור מ). הובא גם באבודרהם ס' תפלות יוה"כ"פ בסופו. וראה חיד"א במדבר קדמות מערכת ק' אות טז. (51) לשון הכתוב - ישעיה נז, א.

סיכום

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין.

ופרש"י: ויירא משה - כפשוטו. ומדרשו: דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר: מעתה שמא אינם ראויין להיגאל.

הסיבה לכך שרש"י אינו מסתפק בפירוש הפשוט: לפי פשט הכתוב - התיאור "ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר" הוא קטוע וחסר המשך, שהרי משה לא נקט בצעד כלשהו בעקבות יראה זו (ובריחתו למדין היתה רק לאחר שפרעה ביקש להרגו); ולכן מביא רש"י את פירוש המדרש, שיראה זו היתה דאגה שמא בניישראל אינם ראויים להיגאל.

יחד עם זאת, מאחר ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו", יש לפרש את כוונת הכתוב בתיאור יראה זו גם לפי פשוטם של דברים:

מידת הביטחון בה', שנצטוונו בה, דורשת ביאור: כיצד יכול האדם לבטוח בכך שהקב"ה ייטיב לו ויציל אותו מצרתו - והרי קיים חשש "שמא גרם החטא"?

והביאור בזה: מדת הביטחון אינה רק אמונה והשקפת עולם המניחה שהקב"ה ייטיב לאדם, אלא היא מצב נפשי ייחודי, הדורש עבודה פנימית מייגעת - מצב שבו האדם נשען בכל הווייתו על הקב"ה ("השלך על ה' יהבך"), ובכך הוא מסיר מלבבו מכל דאגה; וכשאדם מביא את עצמו למצב נפשי זה - מובטח לו שהקב"ה אכן ייטיב לו, גם אם בלאו-הכי הוא אינו ראוי לכך.

וזהו ביאור דברי המדרש "שני בני אדם הביטחון הקב"ה ונתייראו, הבחור שבאבות והבחור שבנביאים... הבחור שבאבות זה יעקב... והבחור שבנביאים זה משה" (לדעת המפרשים שהכוונה היא שאין ללמוד מהנהגתם) - שכן יראתם של יעקב ומשה מוכיחה על חסרון בשלמות מדת הביטחון בקב"ה.

זוהי, איפוא, כוונת הכתוב בדבריו "ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר", ומיד לאחר-מכן - "וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה": יראתו של משה מפרסומו של אירוע הריגת המצרי גרמה לכך שפרעה ביקש להרגו, שכן אילו היה משה בוטח בה' ומסיר מעצמו כל פחד ודאגה - היה גם הקב"ה נוהג בהתאם ומשכיח את האירוע כליל.

ההיות נשאר לא נתיאש שלא יחיה מחולי זה, וכן אף אם כל האוכית אומרות עלינו שאנחנו באפס תקוה ושאברה תקותנו נגזרנו לנו, הנה כאשר נראה אות הברית הזה נשאר ומתמיד בנו הסורה על הקשר שיש בין הענין האלהי ובין האומה, נרע בודאי שעדין יש בנו כח לחיות וטעל ידי הקשר הזה תשוב האומה לקדמותה ולאיתנה ולהרבק בענין האלהית כאשר היתה בחזון בתחלה :

פרק מו אין לאיש חוקה באמונתו להיות נאמן בבריתו כשיהיה שומר ברית ותורה ועובד את ה' בהיות שאנן ושלן בביהו ורענן בהיכלו ומעשיו מצליחים ואין פשתנו יזקה ולא יינו כחמיץ, אבל כי גם בהתהפך עליו בלהות הזמן ויאחווהו ימי עוני וירדפוהו (א) עד השברים לא יסיר תוכחו ממנו, ובוה יבחן הצדיק אם הוא עובד מאהבה כי בעת שיבואו עליו צרות רבות ורעות יהזיק במעוהו (ב) ולא ימס את לבב אחיו בלבבו ויבטח בהשם (ג) בכל עתותיו כי בעת השלוח וההשקט וההצלחה יכיר שהכל בא מאתו ולא יאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי הוא יתברך הנותן כח לעשות חיל ויבקש מלפניו להתמיד הטוב ההוא ובעת צרה יוסיף אומץ ויבטח שיוציאהו מצרה לרוחה ויבקש מלפניו שיעשה שלום לו ועל זה אמר המטייר בטחו בו בכל עת (מסלס ס"ג) רוצה לומר בעת ההצלחה ובעת צרה יטפכו לפניו לבבכם ואמרו אלהים מחכה לנו סלה, וזה הדבר הוא שיעבדו בו בני קרה את ימינת ישראל (ד) בזמור מ"ד הכתחיל איהם באונינו שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת בימיהם, וזה כי כלל הזמור ההוא אינו אלא לשבח אומת ישראל שהיו בוטחים בשם ביום טובה ובעת ההצלחה היו מכירים שהכל בא מאתו וגם בעת צרה לא נסוג אחור לבם מהיותם בוטחים בו ומחזיקים בבריתו, וזה אף לא ראו בעיניהם האותות והמופתים הגדולים אלא מפו השמועה שקבלו כך כאבותיהם, וזהו עהתחיל אלהים באונינו שמענו כלומר אע"פ שלא ראנו בעינינו הנה שמענו באונינו מאנשים שראוי להאמין בהם, וזה כי אבותינו ספרו לנו כי פעל פעלת בימיהם וגו' כי דרכך לעשות נסים ונפלאות כי אתה ירך גוים הורשת ותטעם וגו' כי לא בהרבם ירשו ארץ וגו' וא"כ שכל הצלחת אומתנו היתה על ירך בתחלה גם יתה אין ראוי שתכלא רחמיך ככנו ואתה שהוא מלכו אלהים צוה ישועות יעקב כי אין בזה כונע לא מצדך ולא מצדי כי אתה הוא מלכו וכמו שהמלך כושע את עבדיו הן יהיו ראויים אז בלתי ראויים כרי לעשות לו שם תפארת בלבד כך ראוי לך לדי שיענו, ואחר שאתה הוא אלהים ג"כ רוצה לומר בעל היכולת הגמור ואין כי שיעקב על ירך צוה ישועות יעקב כי תמיד אנחנו בוטחים בך ויודעים כי בך צרינו נגה ובשמך נבוס קמינו ואין לנו בטחון אחר וולתך, כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא חושיעני אבל תמיד אנחנו שמנו בטחוננו בך הן בעת ההצלחה הן בעת הצרה, ויתחיל לבאר זה ואמר כי חושיעני אמר כי חושיענו ומשנאינו הבישות כלומר כאשר חושעתנו מצרינו והבישות את משנאינו שהיתה עת הצלחתנו לא גבה לבנו ולא רטו עינינו אבל באלהים הלכנו כל היום ושכך לעולם נודה סלה, כשנחיה מצליחים על דרך שעשינו כבר ולא בעבור זה יש לך להכנע מלהושיענו להיוהך חושש שידום לבנו ונשכח את ה' אלהינו, ואחר שהזכיר כי בעת הצלחה שמו בטחונם בהשם תמיד חזר לומר כי גם בעת הצרה היו בוטחים בו ואמר אף זנחת ותכלימנו כלומר גם כשזנחת אותנו ותכלימנו שוהו בעת הצרה שלא היות יוצא בצבאותינו ותשיבנו אחור כני צר ומשנאינו שמו לנו ותתננו בצאן מאבל ובגוים זריתנו והכבור עמך בלא הון וגו', והמשיך כל הענין ואמר כל היום כלמתי נגדי ובושת פני כסתני טקול כחרף ומגדף וגו' רוצה לומר כי בזולת הצרות העוברות עלי אני נכלם ומתבייש כל היום מן המחרפים אותי ואומרים לי הנה במה מבטחך ובטחונך שאינו עוזר אותך עם היות בו יכולת לעזור, וזה כי כשאדם בוטח בדבר שאינו מועיל לו הוא מתבייש כמו שהזכיר זה דיד במזמור למנצח על אילת השחר (מסלס כ"ג) אמר כמתרעם על זה בשם כל אחר מבני הגלות ואמר אלו אלי למה עזבתני ובאר כי התרעמות מהעוובה אינה על עזיבת מקום כי הוא יתברך בלא כל הארץ כבודי אבל דברי שאגתו ותרעומתו הוא על שהיה רחוק מלהושיע ואף על פי שאני קורא אלהי אקרא יומם לא הענה אורי ואף בלילה שאין דימה לי אין עונתי אותי ואין קשב, ואין זה מצד שני שיש בך כי יודע אני כי אתה קדוש ומובדל מהשנויים הגשמיים

ערישים

צלננו. כלומר שלא יעשה להם שום מורד לב מאחר שגם לעצמו אין שום מורד צלנו : (ג) בכל עתותיו. אפי' בעת הסלים כמו שמבאר וכולך : (ד) בתנאי מ"ד המתחיל כו'. ע"י מזה לעיל במאמר

פרק כז (א) עד הסנרים. עד אשר חסם כמו ונסגר רוחו. ועיין מזה לעיל במאמר זה פרק י"ג וכמאמר ג' פל"ד כי הוא גלות ג"כ לזה הענין : (ב) אלא ימס את לבב אחיו

הגשמיים ואתה יושב כלומר עומד על תואר אחד קיום תמיד מבלי שנוי, וע"כ אמר יושב כי תואר הישיבה הוא היותר קיים שבחארי המצב כמו שבאר הרמב"ם ז"ל בשתוף יושב, ואמר עוד תהלות ישראל כלומר שישאל מתהללים כך תמיד שאתה מושיעם בעת צרתם וא"כ למה עזבתני עתה כי לא היה הענין נוהג בן בזמן האבות כי כך במחו אבותינו ולא היית כשיב פניהם ריקם אבל במחו ותפלטנו ואל"ך זעקו ונמלטנו וכך בשחו ולא בוטו מבמחונם אחרי שהיה במחונם כך שאתה דבר קיים ובלתי משתנה כמאמר דוד אלהי כך בטחתי אל אבותה (מל"ג ל"ה) כי הבוטח בדבר שאינו קיים הוא מתבייש מבמחוננו כי אינו בטוח שתגיע תקיתו כמאמר איוב על הבוטחים על ברכות המים המכונסים שהן יבשות בימות הקוף אמר בוטו כי בטח באו עדיה ויחפרו (איוב ו') כלומר כשניצאוה ויבשה, וכן הבוטח בעשרו לפי שאינו דבר קיים אמר הכתיב בוטח בעשרו הוא יפול (משלי י"א) וכן באדם אמר הכתוב ארור הנבר אשר יבטח באדם (יחזקאל ה') אבל הבוטח בהשם שהוא דבר קיים לא יבוש מבמחוננו וע"כ אמר במחו ולא בוטו, ובעבור זה אני מתרעם על הבורשה שאני מתבייש כי רואה אני בעצמי שאנכי הולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם עד שכל רואי ילעינו לי והלעג הוא שאומר עלי (ה) זה שהוא גול אל ה' יפלטנו ויצילוהו אחר שהפן בו, כי כן דרך הרשעים להלעיג על הבוטח בהשם כמאמר הכתוב ענת עני תבישו כי ה' מחסהו (תהלים י"ד) כלומר שאומרים שעצת העני נבערה בעבור שהוא משים מחסהו בהשם, וכזה אני מתבייש מאד, וע"ז הדרך (ו) הוא פירוש אומרו ובשת פני כחתי מקול כחרף ומגרף וגו' (ס"מ"ד) שהם מהרפים איתו ואומרים אי אלהינו צור חסיו בו יקונו ויעורכם יהי עליכם סתרה, וזה לפי שהם כפילים חסרון ביכלתך הלילה, ואמר אחר זה כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך לא בכעשה ולא במחשבה, לא במחשבה כי לא נסוג אחור לבנו ולא בכעשה כי לא נטה אשורנו מני ארחה, ואמר עוד כי דכיתנו במקום הנים ותכס עלינו בצלמות כלומר אף אם הכבדת עלינו עול הגלות וכסית עלינו בצרמות הצרות שהיה לנו לשכיה את שםך אעפ"כ לא עשינו זה ואם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר (ז) עשה אתה בעצמך החקירה הזאת, ואחר שזכר שבת אומת ישראל בהיותם סובלים הצרות ועול הגלות לאהבת הש"י הזכיר התרעומות שהיה מתרעם על הש"י בדרך תפלה ואמר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה עורה למה הישן ה' כלומר אף אם נסבול כל אלו הצרות לאהבתך כל עוד נפשנו בנו מכל מקום כאשר עליך הורגנו כל היום עד שנחשבנו כצאן טבחה איך תוכל להתאפק על זה ולהחריש עורה למה הישן ה' ולמה פניך תסתיר כימנו, ואף אם תשכח ענינו ולחצנו מ"ט כאשר שחה לעפר נפשנו ודבקה לארץ כבננו שאנחנו בתכלית הדלות והשפלות כומה עזרתה לנו ופרדנו ולא בעבורנו אלא למען חסדך כי מדרך החסד להמשך על הבורחים בהשם אמר הכתוב והבוטח בה' חסד יכובבנהו (ס"ב ל"ב) כלומר אף אם אינו מצד עצמו מדרך הבטחון להמשיך חסד חנם על הבוטחים בהשם:

פרק מז התקוה והתוחלת הוא דבר הכרחי אל המאמין כדי שימשך אליו החסד הנמשך אל הבטחון; אמר הנביא טוב ה' לקויו (איכה ג') וכן היה דוד משבת את עצמו ואמר אוהך קויתי כל היום (תהלים ל"ה). והתקוה היא על ג' פנים, האחד הוא תקית יהיה (ה) זלוול כבודו כי הארון שהורגל להושיע את עבדו אם אינו מושיעו בעת צרתו יאמרו הרואים שזה מצד חולשת הארון, והג' תקות ההבטחה והוא תקות האמת והוא שיקוה שיאמת דבריו מצד שהבטיחו על כך, ותקות החיד הוא היותר משובחת שבכלן אלא שאינו בטוח כל כך שינתן לו כלבבו כל אשר תשאל נפשו, כי להיותו משער בעצמו שאינו במדרגה שיעשה עמו חסד רנב חושב שלא ירצה הארון לתת את שאלתו, ובעבור זה אינו מקוה כראוי, ולזה לא בא לו דחסד (ג) כי אלו היה מקוה כראוי, לא היה החסד נמנע מצד הש"י כי תמיד הוא רוצה להשפיע למקוה כראוי אמר הכתוב רוצה ה' את יראיו וגו' (תהלים קמ"ז) ולזה הוא כבווד כי המנע הגעת החסד הוא כאשר אין בו התקוה כראוי ותקות הכבוד היא יותר בטוחה, וזה כמי עיהורגל לעזור לעזים אדם ואינו עוזרו הנה ראוי לו כדי שהרואה לא יחשוב שמה שאינו עוזרו

עדרשים

הוא. וז"ש אח"כ הלא אלהים יחקר זאת וגו' :
 פרק מז (ה) זלוול כבודו. מהש"י : (ג) כי אלו
 היה מקוה כראוי וכו'. עיין
 מזה ג"כ לעיל סוף פרק י"ז מזה המאמר :
 כ

א' סוף פרק י"ט : (ה) זה שהוא גול אל ה' וכו'.
 כלומר מי שהוא בוטח בה' למה לא יפלטנו ויצילוהו
 ה' : (ו) הוא ה' אומרו וכסית וכו'. במזמור מ"ד
 הנזכר לעיל : (ז) עשה אתה בעצמך החקירה

מאמר שני

ש ע ר י ת פ ל ה

נענה כי יש חשבונות למעלה אם טוב עבורו שיתמלא מבוקשו, ומתי למלא מבוקשו, וע"י כח האמונה הוא עם נברא יהלל י', זה יחזק לבם של ישראל לבקש ולהתפלל לה'. ועד"ו הי' ענין תפלות משה שהתפלל כ"כ הרבה תפלות, ואם כי בפועל לא נענה, שכך הי' רצונו ית', כמו שדרשו חז"ל כי הי' זה טובת כלל ישראל שלא יכנס לא"י, אך עצם תפלותיו נתקבלו ועשו רושם ופעלו ענינים נשגבים, שע"י שא"ל הקב"ה עלה ראש הפסגה וגו' וראה בעיניך וגו' זכה בראייתו זו לאותם תיקונים גדולים שבעבורם רצה ליכנס לארץ. ובספר בן פורת יוסף מבעל התולדות זי"ע מביא: שמעתי ממורי (הבעש"ט) ענין התפלה יאמין כשיצא מפיו נוסח התפלה מה ששואל מיד הוא נענה, וכ"ת הא לפעמים אינו, שלא מצא מבוקשו, הענין הוא שהוא בהעלם ממנו וכו'. עד כאן. האמונה שהקב"ה שומע תפלתו היא אחד היסודות לכך שתפלתו של יהודי תהי' מקובלת, שכידוע ע"י האמונה ממשיך הדבר שמאמין בו, ובאמונתו זאת ממשיך שתפלתו תהי' מקובלת. ובכלל האמונה החוט המשולש: (א) עיקר האמונה בהשגחתו הפרטית ית', שהוא בורא ומנהיג והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים (ב) כי לו לבדו ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל (ג) כי הבורא ית' שומע תפלת כל פה, ורחמי וחסדיו מיוחדים על בני ישראל, אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי, ושועת עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע.

ולמעלה מכח האמונה יש כח עילאי יותר להמשיך הישועה והוא ענין הבטחון. גם בעת שהקטרוגים מעכבים את הישועה, הבטחון האמיתי הוא בבחי' תרופת פלא אשר ישבר דלתות נהרשת ובריחי ברזל. היות והוא כבן הבוטח על רחמי אביו, אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי, מתבטלים ממנו כל עניני קטרוגים. וכמרומו בתהלים (כב) א' א' למה עזבתני וגו', א' אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומי' לי וגו', כך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו וגו' כך בטחו ולא בושו. פי' בזמן הסתר, שאו הוא בבחי' א' אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומי' לי, יש עצה אחת והיא ע"ד כך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו,

א

ענין התפלות נמצא בהם כח הפעולה הנפלאה אשר היא כוללה, לאיש הדורש את ה' וקרבתו יחפץ, מכל עניני אמונה, וקבלת מלכות שמים שלימה, עבודת בלבב שלם, יראה אהבה ודביקות, הכנעה והשתחוו' וכו' ועי"ו בא לתשובה וכו' (לשון מרן זי"ע ביסוד העבודה ח"ב פ"ט אות ט'). והנה מסתבר כי כמו שהתפלה נמצא בה כח הפעולה הנפלאה להשפיע על הענינים הללו, שהם יסודי התורה, כמ"כ הענינים הללו הם היסודות מהם תבנה ותתכונן התפלה הראוי'.

וראש וראשון לענינים אלו המה האמונה והבטחון שהם הרקע הכללי לעניני תפלה. כגודל בהירות אמונתו כי הקב"ה שומע תפלת כל פה, ולו לבדו ראוי להתפלל ואין לזולתו ראוי להתפלל, וכמדת בטחונו שאפי' אם אינו הגון ואינו כדאי ירחם עליו כרחם אב על בנו, כך נפתחים פיו ולבו בתפלה, וירגיש כי עומד הוא נוכח פני ה', ושופך לבו לפניו. וכן תהי' תפלתו מקובלת לפניו ית', כמאמר מרן בעל בית אברהם זי"ע עה"פ ואתחנן אל ה', דאיתא בחז"ל כי משה התפלל תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן (דבר פ"א), ופירש ע"פ מאה"כ (תהלים קב) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י', שיש שצועקים הרבה ואינם נענים ועד שלבם מתפוצץ בקרבם, אך האמת הוא שיהודי מחויב להאמין כי כל תפלה ואפי' תנועה בעלמא שיהודי פונה להקב"ה אינה הולכת לאיבוד. וזה שאמר הכתוב פנה אל תפלת הערער, הערער הוא עץ סרק הגדל במדבר ואין בו שום לחלוחית, אפילו תפלה יבשה שאין בה לחלוחית דקדושה בחי' תפלת הערער, גם בתפלה כזו לא בזה. ואומרו עוד תכתב זאת לדור אחרון וגו', הכוונה לדור עקבתא דמשיחא, שהחסתר והחשכות יהי' גדול מאד, וגם חזון לא ימצאו מה', והרבה צועקים ואינם נענים, יכתבו זאת על לוח לבם כי באמת הקב"ה פונה אפי' אל תפלת הערער, ושומע תפלה כל פה, אפי' תפלה יבשה, ומה שלא

נתיבות

תפלה / מאמר ב

שלום

קפז

כי על ענין הבטחון נאמר שכל קויד לא יבושו ולא יכלמו לבגצו כל החוסים בך. וזו היתה דרגת חוקי מלך יהודה שאמר אני ישן על מטתי וכו' (איכ"ר ד) מתוך בטחון מלא בישועתו ית'. והוא כמ"ד במדרש שוח"ט (תהלים כ"ה) ע"פ א' בך בטחתי אל אבושה, משל לאכסנאי שבא לעיר המלך ולן בחוץ מצאוהו שומרי המלך והתחילו להכות בו, א"ל אל תכוני שמבני בית המלך אני, הוליכוהו לפני המלך, א"ל המלך מכיר אתה אותי א"ל לאו, א"ל המלך א"כ אך אמרת שאתה מבני ביתי, א"ל אינו מב"ב אלא בטחתי בך וברוב חסדיך, א"ל המלך הואיל ובי בטח הניחו לו, וכך אמר דוד א' בך בטחתי אל אבושה. ע"כ. והביאור בכ"ז שכל כמה שכח התפלה מועיל ע"י הדביקות בה' שממתקת הדינים, הרי כח הבטחון תגמור גדול עוד יותר, כי יש בזה דרגה עילאית ביותר של דביקות בה', ואם בך בטחתי אל אבושה, ולכך האמונה והבטחון הם מן היסודות שתפלתו של אדם תהי' מקובלת.

וסוף, ועד שיתפקו כל חוליות שבשדרה, שמשמעותם התבטלות כולו לפניו ית"ש, שזה עיקר התפלה (וכמו שהאריך בזה מהר"ל בנתיב העבודה פ"ו). וע"פ המבואר שעניני תפלה כוללים התיחדות והתדבקות אליו ית"ש, השרשת אמונה ובטחון בה', וכניעת הנפש והתבטלותה המוחלטת לפניו ית"ש, יתיישב מה שיש מתקשים להבין צורך התפלה לפניו ית"ש, והלא רחמיו ית' מרובים כרחם אב על בנים, וכלום צריך לעורר רחמי אב על בנו. אכן ע"פ היסודות האמורים בעיקרי עניני תפלה, כוחם אתם להמתיק הדינים ולהשתיק כל הקטרוגים, דאיתא בזה"ק (ח"ג צט.) עה"פ כי אני ה' אוהב משפט (ישעי" סא) שהקב"ה נתן למדת הדין לקטרג, וע"י התפלה ממתיק הדינים והקטרוגים.

ג

והנה מן הענינים המעכבים את ההתעוררות וההתלהבות בתפלה, היא נפילת הרוח, בידעו את שפלי מצבו, ואך יעזו לגשת אל הקודש לשפוך שיח בפני מ"ה הקב"ה, ועי"ז יפול הגופל ונסוג אחור. אך האמת שצריך להתחזק ביותר, כמאמר מרן הרה"ק מקוברין זי"ע, כי האדם שאינו מרהיב עוז בנפשו לגשת בתפלה והשתפכות הלב לפני הקב"ה, גם אחרי שתטא בעבירה תגרועה ביותר, עדיין לא דרך על מפתח החסידות ועל מפתח היהדות. והטעם בזה, כי שורש היהדות והחסידות, שידע איש יהודי כי איד שהוא שפל ונבזה, הקב"ה הוא אביו שבשמים, ואם יחפוץ באמת אוי כאב את בן ירצהו. וכמאמר מרן בעל דברי שמואל זי"ע, כתר יתנו לך ה"א מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה יחד כלם קדושה לך ישלשו וכו', אפי' מי שהוא בבחי' מטה מטה מטה, עד דיוטא התחונגה, גם הוא מסוגל להעלות כתר מלכות יחד עם מלאכים המוני מעלה. והוא כעין המובא בספה"ק בית אברהם (מאמרי שביעי ש"פ) כתר עליון איהו כתר מלכות ועלי' איתמר מגיד מראשית אחרית וכו', בדורות אלו של עקבתא דמשיחא והחשכות גדולה מאד, עד שאפי' גדולי עולם מדורות קדומים לא היו יכולים לעמוד בפני מחנק האויר הטמא הזה, נתן הקב"ה כח מיוחד בדורות הללו שיוכלו עמוד, כדוגמת אלו החופרים

ב

עוד יש בה בתפלה כניעת נפשו רוחו ונשמתו לפני השי"ת עד התבטלותו הגמורה לפניו ית"ש. ולכן ענין תפלה צריך להיות בשברון לב וכמ"ד (תהלים נא) לב נשבר ונדכה א' לא תבוה, דהיינו שאף אם באמת ראוי הוא שיבוזהו על מעשיו, אך מכיון שלבו שבור ונדכא א' לא תבוה. ומשום כך אין עצה טובה יותר משברון לב בכדי שהתפלה תתקבל. וכמאמר הבעש"ט זי"ע לתלמידיו שכונות התפלה הם ע"ד מפתחות הפותחים שערים, אכן לפעמים העלו המנעולים חלודה, ולא יכולים לפותחם ע"י מפתחות, אבל לב נשבר הוא כגרזן הפותח כל השערים, ומשבר אפי' דלתות נחשת. והטעם כי ע"י שלבבו שבור בקרבו והוא כולו נכנע ומבוטל לפניו ית"ש, מתבטלת הימנו מדת הדין, שאין מדת הדין שולטת אלא על הישות, אבל על בחי' "אין" אין חלות למדת הדין. וכל מקור היסורים הבאים על האדם הוא מחמת התגברות הדינים, לכן ע"י לב נשבר שהאדם מבוטל עצמו לבחי' אין לפניו ית"ש, מתבטלים ממנו כל דינים קשים ונושע בכל עניניו. וזה סוד ענין הכריעות וההשתחויות בשמ"ע בתחלה